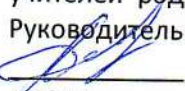
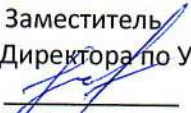


Министерство Просвещения Российской Федерации
Министерство образования и науки Республики Дагестан
Администрация МО «Город Махачкала»
МБОУ «Гимназия №11»

Рассмотрено
на заседании ШМО
учителей родных языков
Руководитель ШМО

А.М.Махмудова
Протокол № 1
от 28.08.2023 г.

Согласовано
Заместитель
Директора по УВР

М.Ф.Алиева


Утверждено
Директор
З.Я. Дибирова
Приказ № 48-П
от 31.08.2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного курса
«Кумыкский язык»
1-4 классы

Махачкала 2023 г.

3. кумыкский яз.

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу школалар учун яратылгъан ана тилден уьлгюлю программа Федерал пачалыкъ билим берив стандартны (ФГОС-ну) аслу умуми билим берив программасыны талапларына кюрчюленип тизилген. Шо стандартларда муаллимлени ишинде янгы педагогика къайдаланы къоллав масъалалары, охувчуланы хас айрылыкълары, оланы чагъы, билим ва оьсюв даражалары, гъалиги жамият яшавуну талаплары, милли школаланы ишини бай сынавлары ва илму-ахтарыв ишлер гёз алгъа тутулгъан.

Янгы программа бизин миллетибизни маданиятын, ана тилин теренден уьйренивге, оланы сакълавгъа ва оьсдюрювге, ана тилде аслу умуми билим алывда янгы имканлыкълар болдурувгъа, тилибизде халкъыбызны милли хасиятларын сакълавгъа бакъдырылгъан. Шолайлыкьда, билим берив программа гъар охувчуну билим даражаларын артдыривгъа эркин ёл ача, ону класда яда уьйде оьзбашына чалышагъанда интернет булан пайдаланмагъа, билимин ва тарбиясын артдырмагъа генг имканлыкълар бере.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар жамият къуллугъун кюте: олар миллетибизни менлигин сакълай, ана тилде гъакълашыв, къатнашыв чараланы кютегенден къайры да, халкъны маданият байлыгъын артдыра, пикир этив мердешлерин камиллешдире.

Башлапгъы класларда къумукъ тилни уьйретивню башлапгъы аслу борчлары шулардыр:

- 1) яшланы англап охумагъа ва язмага уьйретмек;
- 2) яшланы адабият тилни къайдаларына кюрчюленип сейлемеге ва язмага уьйретмек;
- 3) билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан ишлеп болагъан этмек ва язывгъа уьйретивню натижасында яшланы яшавунда инг де герекли англавланы яратмакъ, оланы пикрусун ва сёз хазнасын теренлешдирмек;
- 4) ана тилге ва охувгъа яшланы гъаваслыгъын ва оюн бакъдырмакъ учун тилни ва адабиятны гъакъында башлапгъы маълуматланы бермек;
- 5) ана тил дарсларда уьйретилген материалны чечип болагъан бажарыв-лукъну яратмакъ, яшланы пикир этив мердешлерин болдурмакъ;
- 6) ана тилге асырап янашма уьйретмек, оларда наслудан наслугъа бериле гелген къумукъ халкъны асил хасиятларыны уьлгюлерин болдурмакъ;

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар охувчуланы тилин оьсдюрювде, оланы тилин бай этивде, яшланы тил культурасын ва сёйлев имканлыкъларын артдыривда аслу кюрчюлеринден бири болуп токътай.

Ана тилни кёмеклиги булан «Къумукъ тил» предмет чечме герекли аслу масъалаланы яшавгъа чыгъармакъ учун Програма кютме герекли борчлар шулардыр:

- дагъыстан тиллени арасында ана тилни милли маданияты йимик къабул этмек;

- тюз авуз ва языв тил инсанны культурасыны хас айрылыкълары экенин билмек;

- къатнашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун диалог, монолог, авуз ва языв тиллер булан тюз пайдаланмакъ;

- ана тил адамлар учун гъакълашыв, къатнашыв чара экенин англамакъ, къылыкь-эстетика якъдан тарбияламакъ;

- яшларда яратывчулукъ къайдаланы камиллешдирмек.

Ана тилни предмет гъисапда уйренивде ону алдына салынган муратланы яшавгъа чыгъармакъ учун практика ёлунда чечме герекли масъалалар:

- къатнашыв, гъакълашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун, яшланы тил байлыгъын оьсдюрюв, пикир этив мердешлерин болдурув;

- башлапгъы класланы охувчуларын фонетика, лексика, пунктуация, орфография, орфоэпия, сёзню тизими, морфология, синтаксис деген системли курсу гъакъда башлапгъы англавлар булан таныш этив;

- къатнашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун диалог, монолог, авуз ва языв тилден тюз пайдаланыв, тюз языв ва тюз охув булан, авуз ва языв текстлер булан байлавлу тизив мердешлени болдурув;

- охувчуларда ана тилни милли маданияты йимик къабул этивню, миллетни менлигин сакълайган къайдагъа йимик янашывну тарбиялав.

Башлапгъы класларда ана тилни уйретив тилни гъакъындагъы илмугъа ва тил оьсдюрювге бакъган якъда биринчи абат гъисаплана. Ана тил дарслар оьзге охув предметлер, айры алганда охув дарслар булан тыгъыс байлавлукъда юрютюлме герек.

Уьлгюлю программа муаллимлеге шулай имканлыкълар бережек:

1) башлапгъы класлар учунгъу Федерал билим берив стандартларда гёрсетилген метапредметлик, энчилик ва предметлик гъасиллеге этишмеге кёмек этежек;

2) «Къумукъ тил» предметни планлашдырылган гъасиллерини къурулушун, ону ичделигин ичделигин учунгъу йыллагъа ва сагъатлагъа гёре бёлюп Федерал билим берив стандартлагъа, башлапгъы класлар учун онгарылган Уьлгюлю аслу билим программасына ва Уьлгюлю тарбиялав программагъа гёре гелишдирме кёмек этежек;

3) гъар класда болмагъа герек календар-тематика планланы камиллешдирмеге, дарсларда юрюлмеге герек тюрлю-тюрлю ишлени теренлешдирмеге кёмек этежек.

Ана тилни уйретивню курсу охув-язывгъа уйретивден башлана. Охув-язывгъа уйретив сентябр айдан башланып апрел айгъа ерли узатыла. Охув-язывгъа уйретив аваз аналитика-синтетика къайда булан оьтгериле. Яшлар жумлаланы сёзлеге, сёзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айыраган ва бувунлардан сёзлер, сёзлерден жумлалар тизме къаст этелер. Ондан къайры

языв дарсларда охувчулар янгы гьарпны элементлерин этме, охув дарсда гечгенин янгы гьарп булан язывда байлама уйренелер.

Программада охув предмет башлапгьы класларда гьрсетилген планлашдырылгьан гьасиллери (энчили, метапредметли ва предметли) не муратларда уйренилме гереги гьрсетилген. Энчили ва метапредметли гьасиллер адатлангьан методика кьайдаларда ва ана тилни уйренегенде огьар хас болагьан метод кьайдалагьа гьере берилген. Программаны предметли планлашдырылгьан гьасиллери йыллагьа гьере берилген.

Программада охув материал класлагьа гьере пайлангьан, темаланы гезиги, оланы уйренегенде предметни ичделигине ва яшланы психология айрылыкьларын, оланы чагьын гьисапгьа алып сагьатланы кьадары да берилген.

Программа учителни яратывчулукь сиптечилигин кемитмей, огьар программаны аслу ичделигин сакьлап, тюрлю-тюрлю метод ёлланы кьолламагьа имканлыкь бере.

Башлапгьы класларда ана тил дарслагьа охув плангьа гере: в 1-нчи класда – 33 сагьат, жумада 1 сагьат (33 жума); 2-нчи класда – 34 сагьат (34 жума); 3-нчю класда – 34 сагьат (34 жума); 4-нчю класда – 17 сагьат (17 жума).

АНА ТИЛГЕ УЙРЕТИВНИ ИЧДЕЛИГИ

1-нчи клас

Тюз язмага уйретив

Тил оьсдюрюв

Авуз лакъыр не муратда юрюлегенни тюз англав. Сурагъа гёре гиччирек хабарлар тизив, табиатны, яшлар ойнайгъан оюнлары гъакъында хабарлар тизив.

Озью яда бирев охугъан текстни маънасын англамакъ.

Сёз ва жумла.

Сёзню жумладан айырып билмек. Жумданы уьстюнде ишлев: жумладагъы сёзлени айырыв, оланы гези4гин алышдырыв. Сёзлени маъналарына тергев берив.

Фонетика.

Авазны гъакъында англав. Сёзню аваз якъдан ва маъна якъдан бирлиги. Сёздеги авазланы къадары ва оланы гелишивю. Бир яда бир-нече аваз башгъалыкълары булангъы сёзлени тенглешдирип. Созукъ ва тутукъ авазланы гъакъында англав. Тавушну гъакъында англав. Созукъ ва тутукъ авазланы схемада гёрсетеген кюйлер булан таныш болув. Схемада авазланы къошулувун гёрсетив.

Сёзлердеги авазланы айырыв. Сёзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айырыв ва аваз якъдан чечив. Тутукъланы ва созукъланы айырыв. Сёзню айтылышын схема булан тенглешдирип, бир-бир сёзлени схемаларын этив. Къумукъ тилге хас авазлар.

Аваз ва бувун. Сёздеги бувунланы къадары.

Графика

Авазны гъарпдан айырыгъан белгилери: гъарп авазны белгиси.

Е, ё, ю, я гъарпланы къолланышы.

Къумукъ алифбада гъарпланы гезиги.

Охув.

Сёзлени бувунлагъа гёре охув. Жумладагъы сёзлени савлай ва чалт охув. Сёзлени, сёзтагъымланы ва жумлаланы оланы маъналарына тюшюнюп охув. Жумланы яда гиччирек текстлени интонациягъа ва токътав белгилеге гёре чебер охув.

Сёзлени айтыв къайдалагъа ва языв къайдалагъа гёре охув.

Языв.

Гигиена нормаланы сакълап арив хат булан язма уйренив, таза ва тюз языв нормаланы сакълав. Гёчюрюп языв, диктовкагъа гёре гечилген англавлагъа янашып языв. Изложение языв. Берилген темагъа, оьз сынавларына, охулгъан текстге, къарагъан кинолагъа, сурагъа гёре тюрлю сочинениелер языв.

Языв булан байлавлу белгилени сакълап язма уйренив (сёзни сатырдан сатыргъа гёчюрюп, сёзлени бир-биринден айырып язма уйренив).

Тюзъязыв ва пунктуация

Тюзъязыв къайдаларын кьоллав: сёзлени айырып языв, уллу гьарп булан язылагъан сёзлер (адамланы атлары, гъайванланы атлары), сёзлени сатырдан сатыргъа гёчюрюв, жумланы ахырына салынагъан токътав белгилер.

Системалы курс

Тилни гъакъында умуми англавлар.

Тил сёйлевню аслу кьуралы. Сёйлевню аслу мурады.

Фонетика

Авазлар. Созукъ ва тутукъ авазлар. Тавушну гъакъында англав. Созукъ ва тутукъ авазланы схемада гёрсетеген кюйлер булан таныш болув.

Сёзлердеги авазланы айырыв. Сёзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айырыв ва аваз якъдан чечив. Тутукъланы ва созукъланы айырыв. Къумукъ тилге хас авазлар.

Аваз ва бувун. Сёздеги бувунланы кьадаары.

Графика

Аваз ва гьарп, оланы бир-биринден айырыв. Е, Ё, Ю, Я гьарплар, оланы кьолланышы.

Сёздеги авазланы ва гьарпланы кьадаарын белгилев. Сёзлени бир-биринден айырып языв, сёзлени сатырдан сатыргъа гёчюрегенде кьолланагъан кьурал.

Къумукъ алфавит: гьарпланы атлары ва оланы гезиги. Сёзлени списогун этегенде алфавитни кьолланышы.

Орфоэпия

Айры ва туташып гелген авазланы айтылышы. Сёзлерде ургъуну кьолланышы.

Лексика

Сёз тилни бир кьуралы гьисапда (таныш болув).

Сёз предметни, ону белгисин ва гьаракатын гёрсетеген тил гесим (таныш болув).

Маънасы англашылмайгъан сёзлени табыв.

Синтаксис

Жумла тилни оьлчев бирлиги гьисапда (таныш болув).

Сёз ва жумла (бирлиги ва башгъалыгъы). Соравланы кёмеклиги булан сёзлени бир бири булангъы байлавун токъташдырыв.

Сёзлени гелишивю бузулгъан жумланы тизмеге уйренив. Берилген сёзлени кьоллап жумла тизив.

Тюзъязыв ва пунктуация

Тюзъязыв къайдалары ва оланы кьолланышы:

- сёзлени айырып языв;

- жумланы башында уллу гьарпны къоллав, адамланы атларын, оланы фамилияларын, гьайванланы атларын уллу гьарп булан языв;
- сёзлени сатырдан-сатыргъа гёчюрюв;
- жумланы ахырында токътав белгилер: бюртюк, сорав ва чакъырыв ишаралары.

Тил оьсдюрюв

Авуз тил адамланы къатнашывунда къолланагъан бир формасы (таньш болув).

Къатнашывну мурады: ким булан ва къайда юрюле. Авуз къатнашыву (диалогланы охув, аудиоязывланы къоллав).

Къатнашывну къылыкъ къайдалары: саламлашыв, савболлашыв, тилев, баракалла билдирив.

1-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уьйренив шулай универсал охув гьаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гьаракатларын:

Аслу болмагъа тийшили гьаракатлар:

- авазланы бир-бири булан тенглешдирив;
- сёздеги авазланы ва гьарпланы къадарын токъташдырыв;
- мисаллагъа асасланып авазланы тенглешдирив белгилерин токъташдырыв;

— тапшурувгъа гёре авазланы хасиятларын белгилев: тапшурулгъан созукъ яда тутукъ авазлар булан мисаллар гелтирив, шолай авазлар къолланагъан сёзлени айтыв.

Аслу ахтарыв гьаракатлар:

— муаллим гёрсетген авазланы моделлерине гёре сёзлер гелтирмек (масала, *тутукъ + созукъ + тутукъ*);

— сёзлени аваз ва гьарп къурулушуна гёре чечив;

— сёзлени алфавитге гёре ерлешдирив билмек.

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— кюрчю материал булан ишлемеге уьйренив: сёзню тюзьязылышын гёрсетеген орфография сёзлюклер булан пайдаланыв;

— графика маълуматланы къолламагъа уьйренив — сёздеги авазланы графика булан гёрсетив;

— сёзлени аваз моделлерин гёрсетив.

Гьакълашыв универсал охув гьаракатлары:

Гьакълашыв:

— бир затны гьакъында оьзюню оюн айтып бажарыв, гишини ойларына тынгламагъа уьйренив;

— сёйлевчю булан уьзюрлю аралыкълар тутмакъ, сёйлев къылыкъ къайдаларын сакъламакъ; диалогну юрютюв къайдаларын сакъламакъ;

— гишини проблемагъа къарайгъан кююне тюшюнемек;

- диалогда кьолланагъан соравлагъа тюз жавап бермек;
 - сёзлени аваз кьурулушу гъакъында авуздан хабарламакъ.
- Низамлашдырыв универсал охув гъаракатлары:
- Кьурулуш (самоорганизация):
- сёзню авазлагъа гёре чечегенде гъаракатланы гезигин сакъламакъ;
 - текстни гёчюрегенде гъаракатланы гезигин сакъламакъ;
 - сёзлени авазлагъа гёре чечегенде, гъарпланы авазлар булан гёрсетегенде, текстни гёчюрюп язагъанда охув масъаласын сакъламакъ;
- Оьз-оьзюн тергев:
- сёзню аваз якъдан чечегенде, текстни яда жумланы язгъанда кьутгъарылгъан янгылышланыны тапмакъ;
 - гъарпланы, сёзлени ва жумлаланы тюз язылышына, оланы бир-бирине кьошулушуна кыймат бермек.
- Бирчелик (совместная деятельность):
- бирче юрюлеген ишни мурадын англамакъ, шо муратгъа етишмек учун бирче планлар кьурмакъ, сёйлешмек, шо иште ортакъчылыкъ этегенлени ойларын гысапгъа алмакъ;
 - оьзюне тапшурулгъан ишни яхшы кютмек.

2-нчи клас

Тилни гъакъында умуми англав. Халкъны яшавунда ана тилни ери. Милли тил — миллетни барлыгъыны белгиси. Дагъыстандагъы тиллени гъакъында лакъырлашыв.

Фонетика и графика

Авазланы сёзлени маъналарын алышдырагъан кьуллугъу. Авазланы да, гъарпланы да бир-биринден айырыв. Созукъ ва тутукъ авазлар, оланы белгилери. Созукъ авазлар ва гъарплар. Тутукъ авазлар ва гъарплар. Эринли ва эринсиз созукълар. Е, ё, ю, я гъарплар ва оланы кьолланышы. Е, ё, ю гъарпланы сёзню ичинде (эки тутукъну арасында) э, оь, уь авазлар йимик кьолланагъаны. Эки бир йимик тутукъ янаша гелген сёзлер.

Кьумукъ тилге хас авазлар: (гъ), (гь), (къ), (нг), (оь), (уь).

Бувун, сёзлени бувунлагъа айырыв. Бир бувунлу сёзлер. Сёзлени аваз, гъарп ва бувун якъдан анализ этив. Сёзлени бувунлагъа гёре сатырдан сатыргъа гёчюрюв.

Ургъу. Кьумукъ тилде ургъуну ери. Сёзню маънасына ургъуну таъсири.

Алфавитни билив. Алфавитни кьоллайгъан гезиклер.

Къызыл сатыр. Жумланы ахырында токътав белгилер.

Орфоэпия

Сёздеги авазланы тюз айтыв. Жумлаланы, текстни орфоэпия нормалагъа гёре охув.

Лексика

Сёзлени айтылыш ва маъна якъдан бирлиги. Сёзню маънасы (умуми ан-глав). Сёзлюклер.

Бир маъналы ва кёп маъналы сёзлер.

Маънадаш ва къаршыдаш сёзлени къоллав.

Сёзню къурулушу (морфемика).

Сёзню тамуру. Бир тамурлу сёзлер. Къошумча.

Морфология

Атлыкъ. Хас ва жынс атлыкълар. Адамланы, гъайванланы, ерлени, юртланы атларыны уллу гъарп булан язылышы. Маъналары бир-бирине ювукъ ва къаршы атлыкълар.

Сыпатлыкъ, ону маънасы, белгилери ва тилде къолланышы. Сыпатлыкъны атлыкъ булан къолланышы. Маъналары бир-бирине ювукъ ва къаршы сыпатлыкълар.

Ишликни маънасы, белгилери, тилде къолланышы. Ишликлени теклик ва кёплюк санавда къолланышы; гъалиги, гетген ва гележек заманларда къолланышы. Маъналары бир-бирине ювукъ ва къаршы ишликлер.

Синтаксис

Текст, ону белгилери. Текстдеги жумлаланы маъна якъдан бирлиги. Текстни башы. Текстни планы. Текстни тюрлюлери: хабарлав, суратлав, ойлашыв.

Жумланы баш уьюрлери. Жумланы грамматика тюрлю. Айтылагъан кюне къарап жумлаланы тюрлюлери.

Орфография и пунктуация

Жумланы башында уллу гъарпны къоллав. Адамланы, гъайванланы, ерлени, юртланы атларыны язылышы. Жумланы ахырында токътав белгилер. Сёзлени сатырдан сатыргъа гёчюрюв.

Орфография сёзлюкню къоллав.

Уллу гъарп булан язылагъан сёзлер.

Тил оьсдюрюв.

Авуз ва языв тил. Текстни темасы. Текстдеги жумлаланы гелиши. Жумланы ахырында къолланагъан токътав белгилер.

Чебер сёйлев. Тилни татлилиги. Сёйлевню кылыкъ къайдалары. Диалогда ортакъчылыкъ этив.

Суратгъа гёре хабар тизив. Байрам булан яда биревню тувгъан гюню булан къутлав кагъыз языв.

Текстни чебер охув.

2-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уьйренив шулай универсал охув гъаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гъаракатларын:

Аслу болмагъа тийишли гъаракатлар:

- бир тамурлу сёзлени маънадаш сёзлер булан тенгleshдириw;
- бир тамурлу сёзлени (къардаш сёзлени) маъналарын тенгleshдириw;
- сёзлени тюрлю-тюрлю белгилерине гёре тенгleshдириw: олар нечик соравлагъа жавап берегенни ва нени англатагъанны токъташдырыw;
- авазланы оланы белгилерине гёре чечив;
- авазланы, гъарпланы, жумлаланы къайсы белгиге гёре бёлюкlege бёлюнгенни токъташдырыw;
- уйренген англавланы (тамур, аваз, гъарп, сёз, жумла, текст) оланы белгилери булан нисбатлашдырыw;
- Аслу ахтарыw гъаракатлар:
 - берилген плангъа гёре тил булан байлавлу англавланы гъакъында ахтарыw иш юрютюw;
 - гъасиллер чыгъарыw, къардаш сёзлерми яда къардаш болмайгъан сёзлерми, далиллер гелтирип, токъташдырыw;
 - Маълуматланы (информацияны) устьюнде иш гёрюw:
 - кюрчю материал булан ишлемеге уйрениw: охув китапдан ва сёлюклерден пайдаланыw;
 - сёлюк булан пайдаланып кёп маъналы сёзлени маъналарын токъташдырыw;
 - кюрчю материаллар булан пайдаланып, тийишли информация булан пайдаланыw;
 - текст, жумла, графика, аваз булан байлавлу билимlege асасланып, оланы анализ этиw, схемалар, таблицалар тизме уйрениw, шолай таблицаланы, схемаланы охуп бажарыw;
 - муаллимни кёмеклиги булан ана тил дарсларда таблицалар, схемалар этмеге уйрениw.
- Гъакълашыw универсал охув гъаракатлары:*
 - Гъакълашыw:
 - бир затны гъакъында оьзюню оюн айтып бажарыw, гишини ойларына тынгламагъа уйрениw;
 - сёйлевчю булан уьзюрлю аралыкълар тутмакъ, сёйлев къылыкъ къайдаларын сакъламакъ; диалогну юрютюw къайдаларын сакъламакъ;
 - гишини проблемагъа къарайгъан кююне тюшюнюw;
 - авуздан берилген темагъа диалог тизмеге уйрениw;
 - тюз интонация булан диалогну охумагъа бажарыw;
 - сёзлени аваз къурулушу гъакъында авуздан хабарламакъ.
 - оьзю охугъан текстни яда эшитген текстни авуздан яда язып гъасиллер чыгъарыw.
 - Низамлашдырыw универсал охув гъаракатлары:*
 - Къурулуш (самоорганизация):
 - муаллимни кёмеги булан орфография булан байлавлу масъаланы планлашдырыw; ойлар тартипли ва низамлы болсун;

Оъзю оъзюн тергев:

— муаллимни кѣмеклиги булан бир тил масъала уъстюнлю чечилгенми яда уъстюнсюз чечилгенми, токъташдырыв;

— муаллимни кѣмеклиги булан тил булан байлавлу бир проблеманы чечивде гъаракатларын гелишдишив;

Бирче иш гѣрюв (совместная деятельность):

— бирче юрюлеген ишни мурадын англап, шо муратгъа етишмек учун бирче планлар къурув, сѣйлешив, оъзюнгню оюн айтагъанда шо ишде ортакъчылыкъ этегенлени ойларын гысапгъа алыв; танкъыт этегенде гъонкъа сѣйлемей, таъли тил булан сѣйлев; оъзюне этеген замечаниелени де тюз англав, гъар не ишни де давлашмай, гелишли оътгерив;

— гъар не ишни де арагъа салып ойлашып ва гъасиллер чыгъарып оътгермек;

— оъзюне тапшурулгъан гъар ишни жаваплы кюйде оътгермек;

— гъар ишге оъзю этген къошумну къыйматлап билмек.

3-

нчю клас

Фонетика ва графика

Такрарлав: авазлар. Авазланы язывда белгилевю. Авазланы гъарплардан айырыв. Созукъ ва тутукъ авазлар. Созукъ авазланы язывда гѣрсетеген гъарплар. Сѣзню башында къолланмайгъан созукъ аваз. Сѣзню башында къолланмайгъан тутукъ авазлар. Аваз гѣрсетмейген гъарплар. Ъ ва Ь гъарплар булангъы сѣзлерде авазланы къадары. Эки тюрлю авазны гѣрсетеген гъарп. Эринли ва эринсиз созукълар. Инче ва къалын созукълар.

Е, Ё, Ю, Я гъарпланы къолланышы. Е, Ё, Ю, Я гъарплар булангъы сѣзлерде авазланы къадары.

Сѣзлюклерде алфавитни къолланышы.

Орфоэпия

Авазланы айтылыш нормалары. Авазланы, сѣзлени адабият тилде нечик айтыла буса, шотай къоллав. Оъзлени пикруларын, ойларын ана тилинде адабият нормаларын сакълап айтмагъа уъйренмек.

Лексика

Такрарлав: сѣзню лексика маънасы. Сѣзню тувра ва гѣчюм маънасы. Маънадаш ва къаршыдаш сѣзлер.

Сѣзню тизими (морфемика).

Тамур. Къардаш сѣзлер. Бир тамурлу сѣзлер. Къардаш сѣзлени маънадаш сѣзлерден айырыв.

Къошумчалар. Сѣз этеген ва сѣз тюрлендиреген къошумчалар.

Къошма сѣзлер. Къошма сѣзлени тюрлюлери.

Морфология

Тил гесимлер ва оланы къолланышы.

Атлыкъны умуми маънасы. Атлыкъгъа салынагъан сораулар. Хас ва жынс атлыкълар. Атлыкъланы санау. Атлыкъны гелишлеге гёре тюрлениши. Атлыкълар булан гелген сыпатлыкъланы санау ва гелиши.

Сыпатлыкъны умуми маънасы. Сыпатлыкъгъа салынагъан сораулар.

Санавлукъну умуми маънасы. Санавлукъгъагъа салынагъан сораулар.

Ишликни умуми маънасы. Ишликте салынагъан сораулар. Ишликни заманлары.

Синтаксис

Жумла. Маъналы сораулар салып жумладагъы сёзлени бир-бири булангъы аралыкъларын гёрсетив. Жумлада сёзлени байлау.

Айтылагъан кююне къарап жумланы тюрлюлери: хабар, сорау ва чакъырып жумлалар. Хабар, сорау ва чакъырып жумлаланы ахырында токътав белгилер.

Жумлаланы баш ва экинчи даражалы уьюрлери. Жумланы туюбу. Жумлаланы баш уьюрлери: иеси ва хабарлыкъ

Генглешген ва генглешмеген жумлалар.

Простой ва къошма жумлалар. Къошма жумладагъы простой жумлаланы бир-биринден айырып.

Жумланы бир жынслы уьюрлери.

Текст. Текстни тюрлюлери: хабарлау, суратлау ва ойлашып текстлер.

Орфография ва пунктуация

Тюрлю-тюрлю орфография масъалаланы чечив.

Орфография сёзлюгю булан пайдаланып.

Язылыш къайдаланы къоллау:

- къатты (Ъ) ва йымышакъ (ь) белгилени къолланышы (тергев, гёз къаратып даражада);

- эки тутукъ авазы булангъы сёзлер (тергев, гёз къаратып даражада);

- Е, Ё, Ю, Я гъарпланы язылышы.

Тил оьсдюрюв

Адабият тилни орфография (тюзъязыв) формаларын тюз къоллау, тюз сёйлев нормаларын билип, таза адабият тилде оьзюню ойларын, пикруларын айтып билмек.

Экинчи класда текст булан юрюлген ишлени такрарлай туруп, давам этив: текстни темасы, аслу маънасы, аты, сёзлени гелиши бузулгъан жумлаланы тюзлев. Текстге план тизив, плангъа гёре текстни языв. Текстдеги жумлаланы бир-бири булангъы байлаулыкъ. Текстден аслу сёзлер. текстлени тюрлюлери.

Кагъыз — языв жанр экенни билмек.

Бирче тизилген плангъа гёре изложение языв.

3-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уьйренив шулай универсал охув гъаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюзюнюв универсал охув гъаракатларын:

Аслу логика гъаракатлар:

- тил гесимлени грамматика белгилерин тенглешдирив;
- текстни темасые ва ону аслу маънасын тенглешдирив;
- текстлени тюрлюлерин тенглешдирив (хабарлав, суратлав ва ойлашыв текстлер);
- сёзлени тувра ва гёчюм маъналарын тенглешдирив;
- сёзлени олар къайсы тил гесим экенине гёре айырыв;
- атлыкъланы оланы бир белгисине гёре айырыв (масала, санавуна гёре);
- авазланы яда жумлаланы бёлюкlege гёре айырагъанда оланы аслу белгисин гёз алгъа тутув;
- маъналы соравлар салып, жумладагъы сёзлени бир-бири буланггъы аралыкъларын токъмашдырыв;
- уйренген англавланы (иеси, хабарлыкъ, экинчи даражалы уьюрлер, тил гесим) оланы белгилери булан нисбатлашдырыв;

Аслу ахтарыв гъаракатлар:

- муаллимни кёмеклиги булан мурадын англазмакъ, текстни алышдырмакъ учун план къурмакъ;
 - тил материалына тергев бере туруп оьзюню ёравларын айтмакъ;
 - берилген плангъа гёре гиччирек илму-артарыв иш юрютмек (проектный иш);
 - текстни гъар тюрлюсюню хасиятларын ахтарып, гъасиллер чыгъармакъ, гъасиллени далиллер гелтирип беклешдирмек;
 - берилген бир ситуациягъа гёре, текстлени арасындан огъар лап да къыйышагъанын тапмакъ.
- Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:
- илму ахтарыв иш юрютегенде салынгъан мурадгъа гёре кюрчю материаллар табып бажармакъ;
 - текст, жумла, графика, аваз булан байлавлу билимlege асасланып, оланы анализ этив, схемалар;
 - муаллимни кёмеклиги булан ана тил дарсларда таблицалар, схемалар этмеге уйренив.

Гъакълашыв универсал охув гъаракатлары:

Гъакълашыв:

- салынгъан соравгъа гёре мисаллар гелтирип бажармакъ;
- авуздан ва языв текстлер тизип билмек (суратлав, хабарлав, ойлашыв);
- бирче этилген ишни гъасиллерин чыгъарып бажармакъ, гиччирек илму-ахтарыв иш оьтгермек;
- авуздан яда язып адамны къылыгъы булан байлавлу текстлер тизмек, масала, къонакълай чакъырыв, тилев, баракалла билдирив.

Низамлашдырыв универсал охув гъаракатлары:

Къурулуш (самоорганизация):

— орфография булан байлавлу масъаланы чечмек учун гъаракат этмек; ойлар тартипли ва низамлы болсун;

Озью озюн тергев:

— муаллимни кѣмеклиги булан бир тил масъала уьстюнлю чечилгенми яда уьятюнсюз чечилгенми, токьташдырив;

— муаллимни кѣмеклиги булан тил булан байлавлу бир проблеманы чечивде гъаракатларын гелишдирип, масала, сѣзню тамурун гѣрсетегенде, кьайсы тил гесим экенни айтагъанда, жумланы кьайсы уьюрю экенни токьташдырагъанда.

Бирче иш гѣрюв (совместная деятельность):

— илму-ахтарыв ишни юрютегенде кьысгъа ва узун болжаллы планлар тизип, гъар ишни гезигин ва болжалын белгилев;

— берилген уьлгюлеге гѣре бирче юрютюлеген (ортакъ) илму-ахтарыв ишлер юрютмек;

— ортакъ ишлени юрютегенде ишни тюз пайлав, ону юрюлюшюн арагъа салып ойлашыв ва гъасиллерин чыгъарыв;

— гъар тюрлю ишлени оьтгермеге гъазир болмакъ: проектни башчысы болма, харлы болуп иш гѣрме, муратгъа етишмек учун озьбашына кьаст этип ишлеме.

4-нчю клас

Фонетика ва графика

Авазланы бѣлюклери, оланы белгилери, хасиятлары. Сѣздеги авазланы ва гъарпланы чечив.

Орфоэпия

Сѣйлевде интонацияны тюз кьоллав. Авазланы айтып нормалары, оланы авуз тилде кьолланышы; ургъуну кьолланышы.

Лексика

Такрарлав ва давам этив: авуз ва языв тилде маънадаш, кьаршыдаш сѣзлени ва эгиленген сѣзлени кьоллав.

Авуз ва языв тилде бирикген сѣзтагъымланы кьолланышын тергев.

Сѣзню тизими (морфемика)

Формалары алышынагъан сѣзлени тизими: тамур, тюп, кьошумча (такрарлав). Бир-бир тил гесимлени кьошумчаларыны маъналары.

Морфология

Озьбашына кьолланагъан ва кѣмекчи тил гесимлер.

Атлыкь. Хас ва жынс атлыкьлар, оланы белгилери ва язылышы. Атлыкьланы гелишлеге гѣре тюрленивю. Гелишлени соравлары ва кьошумчалары.

Сыпатлыкь. Маъналарына гѣре сыпатлыкьланы бѣлюклери. Сыпатлыкьны этилиши. Сыпатлыкьны жумлада кютеген кьуулугъу.

Санавлукъ. Маъналарына къарап санавлукъланы тюрлюлери, оланы маъналары ва этилиши.

Орунча. Бет орунчалар. Орунчаланы тюз язылышы.

Ишлик. Ишликлени белгисиз къалиби. Ишликни барлыкъ ва ёкълукъ къалиплери. Ишликлени бетлеге, санавлагъа ва заманлагъа гёре тюрленивю. Ишликни жумлада кютеген къуллугъу.

Гьаллыкъ. Маънасына къарап гьаллыкъланы тюрлюлери, гьаллыкъланы жумлада кютеген къуллугъу.

Синтаксис

Сёз, сёзтагъым ва жумла, оланы ошашлыгъы ва башгъалыгъы. Жумлада сёзлени ва сёзтагъымланы бавлавлугъу.

Простой ва къошма жумлалар.

Жумланы баш уьюрлери. Генглешген ва генглешмеген жумлалар. Жумланы экинчи даражалы уьюрлери. Толумлукъ. Гьал.

Жумланы бир жынслы уьюрлери. Бир жынслы уьюрлени янында айырым. Бир жынслы уьюрлери булангъы жумлада такрарлав интонация.

Текст. Текстни тюрлюлери: хабарлар, суратлав ва ойлашыв текстлер, оланы белгилери.

Орфография и пунктуация

1-нчи, 2-нчи ва 3-нчи класларда гечилген правилоланы такрарлав. Тюзьязыв масъалаланы чечмек учун къолланагъан орфография къайдалар.

Орфография сёзлюкню къоллав.

Язылыш къайдалар ва оланы къолланышы:

- хас ва жынс атлыкъланы язылышы (такрарлав);
- орунчаланы тюз язылышы;
- бир жынслы уьюрлери булангъы жумлада токътав белгилер.

Тил оьсдюрюв

Текстде айтылагъан затны камиллешдирив. Текстге ат салыв. Хабарлав, суратлав, пикирлешив текстлер. Оьзбашына ва бары да клас булан бирче охулгъан текстни планын тизив. Плангъа гёре охулгъан текстни маънасын толукюйде айтыв. Оьзбашына этилген плангъа гёре текстни толукюйде айтыв. Оьзбашына этилген плангъа гёре текстни толукюйде айтыв. Диалог ва монолог. Къатнашывну къылыкъ къайдаларын къоллав: къутлав кагъыз языв. Текстни тюзлев.

4-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уьйренив шулай универсал охув гъаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гъаракатларын:

Аслу логика гъаракатлар:

— тил гесимлени бир-бири булан тенглешдирмек учун олана кюрчю тенглешдирив белгилерин токъташдырмакъ;

— сёзлени тил гесимлеге гёре айырмакъ;

— тил гесимлени оланы тюрлю-тюрлю белгилерине гёре бёлмек (масала, хас ва жынс, заманы);

— жумлаланы оланы кьайсы буса да бир белгисине гёре айырмакъ;

— тил гесимлени ва жумлаланы оланы белгилерине гёре айырып билмек;

— тил гесимлени ва жумлаланы берилген белгилерине гёре авуздан айырып билмек;

— гечилген англавланы (тил гесим, простой ва кьошма жумла, бир жынслы уьюрлер ва озгелери) билмек, шо англавланы оланы белгилери булан нисбатлашдырып бажармакъ.

Аслу ахтарыв гьаракатлар:

— бир нече вариантда этилген тапшурувну тенгleshдирип, чинк де кьыйышагъан вариантын таклиф этив;

— берилген алгоритмге гёре авазланы, гьарпланы, сёзню тизимин, тил гесимлени анализ этмек, жумланы уьюрлеге гёре чечмек;

— гьасиллер чыгъармакъ, оланы материалгъа тергев юрютюп, мисаллар гелтирип бекleshдирмек (бёлюкlege айырыв, тенгleshдирив, илму-ахтарыв ишлер оьтгерив);

— ситуацияны барышын гёз алгъа тутмакъ;

Маълуматланы (информацияны) устьюнде иш гёрюв:

— кюрчю маълуматланы табып бажарыв, тапшурув ишлени юрютегенде сёзлюклени тюрлю-тюрлю справочниклени кьоллап бажармакъ, работать со словарями; оланы кьоллап кьошум материал жыймакъ;

— муаллимни тапшурувуна гёре озбашына тюз берилген информацияны тюз берилмеген информациядан айырып билмек;

— Интернет булан пайдаланагъанда муаллимлени, ата-ананы кёмеклиги булан информацияны излейгенде аманлыкъ кьайдаларын сакъламакъ;

— озбашына схемалар, таблицалар тизмек;

Гьакълашыв универсал охув гьаракатлары:

Гьакълашыв:

— озгелени сейлевюне тынгламакъ, сейленеген затны англамакъ, кьолланагъан сёзлени аслуларын эде сакъламакъ;

— гьакълашыв, тюшюнюв масъалаланы чечмек учун тилни имканлыкъларын актив кюйде кьолламакъ; монологну, диалогну герекли ерде тюз кьоллап бажармакъ, оларда маънадашланы, аваздашланы, кьаршыдашланы, тенгleshдиривлени тюз кьоллав;

— гьакълашыв, тюшюнюв масъалаланы чечмек учун тилни имканлыкъларын актив кюйде кьолламакъ;

— сёйлев тилде кьолланагъан адат-кьылыкъ (этика) сёзлени (хошгелдигиз, танг яхшы болсун, савбол, яхшы ёл, уьюгюзге яхшылыкъ, гечегиз яхшы болсун) ерине гёре тюз кьоллап бажарыв;

— авуз ва языв тилде текстлер тизмек, оланы тюрлюлерин, озтеречилигин гёзалгъа тутуп хабарлав;

— чебер асарны таъсир этген ерлерин къоллап текстни хабарлав (пикир-лешив, сураглав, хабарлав);

— берилген темагъа яда сурагъа гёре охулгъан асарны авуздан артын узатыв.

— гиччирек докладлар язмакъ; докладгъа гёрсетив материал(суратлар, плакатлар; презентация) онгармакъ;

Низамлашдырыв универсал охув гъаракатлары:

Къурулуш (самоорганизация):

— охув масъаланы чечип, гъасиллер чыгъармакъ учун объюнлю гъаракатларын планлашдырмакъ;

— гъаракатланы гелишин низамлашдырмакъ; къутгъарылып къалма йимик янгылышланы гёз алгъа тутмакъ;

Объю объюн тергев:

— гъар тапшурувну кютегенде гъасиллер чыгъарып янгылышлар къутгъарылмасын учун гъаракатны юрюлюшюне тергев бермек;

— объю яда ёлдашлары этген тапшурувларда къутгъарылгъан янгылышланы табып, оланы англатьп бажармакъ;

— этилген ишни гъасилин чыгъарып огъар къыймат берип бажармакъ;

— объюне берген къыйматны тюз англамакъ.

Бирче иш гёрюв:

— бирче юрюлеген ишни мурадын англамакъ, шо мурагъа етишмек учун гъаракатланы нисбатламакъ: ким не этежекни токъташдырмакъ, сёйлешмек, планлар къурмакъ, гъасиллени токъташдырмакъ;

— башчылыкъ этме гъазирлигин гёрсетмек, тапшурулгъан ишлени кю-тмек, тынглавлу болмакъ;

— тапшурулгъан ишни жаваплы кюйде этмек;

— ортакъ ишге объю этген къошумну къыйматламакъ;

— уьлгюге яда плангъа гёре проект ишлер оьтгермек.

БАШЛАПГЫ КЛАСЛАРДА «КЪУМУКЪ ТИЛ» ПРЕДМЕТНИ УЙРЕНИВДЕ ОХУВЧУЛАР ЕТИШМЕ ГЕРЕКЛИ ПЛАНЛАШДЫРЫЛГЪАН ГЪАСИЛЛЕРИ

ЭНЧИЛИ ГЪАСИЛЛЕРИ (личностные результаты)

Башлапгы класларда ана тилни уйренивде охувчулар етишме герекли энчили гъасиллер шулардыр:

ватандаш-патриотлукъ тарбиялав:

— оъз Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) охувчуланы къыйматлы къаравун болдурув, оланы ватандаш бирлигин тарбиялав;

— Ватанны сююв, абурлав, оъзюню миллетине амин болув, анадаш топурагъыбыз Къумукътюзге бакъгъан сююв гъислени тарбиялав ва патриот гъислерин гючлендирив;

— оъз халкъыны тарихин, тилин билип, Ватаныны алдында жаваплыкъны тарбиялав; къумукъ тилни халкъыбызны тарихин, маданиятын уйренивде агъамиятлыгъын билдирив;

— охувчуланы анадаш халкъыбызгъа ва оъзге халкълагъа бакъгъан сюювюн артдырыв;

— дюньягъа тюз къаравларын яратыв; башгъа тили, дини бар халкълагъа, адамлагъа абурлу кюйде янашыв;

— гъаллашыв бажарывлукъларын яратыв; гъар тюрлю ишлерде уллулар ва гиччилер булан байлавлукълар юрютме уйретив;

— охувгъа жаваплы кюйде янашып, оъз камиллешивге, оъзбашына билим алывгъа гъавасландырыв;

— жамиятда юрюлеген яшав-туруш гъалланы бидирив; къувунлу гъалларда оъзюн тутуп ва башгъалагъа зиян болмайгъан гъалда иш гёрме уйретив;

— экология культурасын яратыв;

— уьягълуюню агъамиятлылыгъын англатыв, агълуюню вакиллерине рагъмулу янашып яшама уйретив;

— охувчуланы эстетика гъакъылын оъздюрюв;

— загъматгъа тюз къаравну, жамият борчну кютме гъазирликни, намуслукъну, адамланы ишлерин ва хасиятларын тюз багъавлавну ёлларын сездирив;

ругъ ва эдеп-къылыкъ тарбиялав:

— тарыкълы затны тюз алып, оъзбашына пикир этип, охув масъалаланы оъзбашына чечме уйретив;

— гъар адамгъа тюз ярашып, ону яшав сынавларына гёре оъзтёречелигин, яшавгъа оъзтёрече къаравун тюз англав;

— гъалиги замангъы агъамиятлы масъалаланы ичинде баш алып болмагъа уыйретив;

— ругъ байлыкълардан пайдаланма уыйретив;

— эдеп-инсап, кылыкълар-тарбия, адамгъа языкъсыныв, уллугъа абур, сый, гъюрмет этив хасиятланы тарбиялав;— яшав гъалланы тюз англамагъа, оланы агъамиятын, себеплерин, бир-бири булангъы аралыкъларын уыйретив;

— касбу булан байлавлу ва башгъа тюрлю масъалаланы чечмеге уыйрет-мек (гъаллашыв, маълумат излев, анализ этив, бирликде иш гёрюв);

эстетика тарбиялав:

— охувчуланы чебер эстетика оьсювюне тийишли шартлар болдурув, оланы яратывчулукъларын оьсдюрюв;

— адамдагъы, айлана табиатдагъы аривлюкню, гёзелликни гёрме, ону сезме, гъис этме уыйретив.

— текстни, асарны чебер охуйгъанда сакъланма герек кыйдалар, оланы эстетика янын сезмеге уыйретив; гъар чебер асарда аривлюкню, чеберликни алааматлары гъис этме уыйретив.

— чебер асарлагъа, чебер сёйлевге эстетика якъдан багъа берме, оланы чебер алааматларын аян этме уыйретив.

— бизин адатларыбызны, кумукълар халкълар хас болагъан кылыкъланы, хасиятланы асырап, аяп, оьзлени хас кююнде юрютмеге ва сакъланмагъа уыйретив

савлукълар сакълан тарбиялав:

— савлукълар, кьаркьарагъа пайдалы ва савлукълар кьоркьучсуз гъаракатлагъа этишмекни тарбиялав;

— кьаркьара савлукълар ва ругълар савлукълар аяп сакъланма уыйретив.

загъмат тарбия:

— яшлыкълар загъматда чыныгъагъанын англатып, яшавдан ва чебер асарлардан мисаллар гелтирип, охувчуланы гъар тюрлю загъмат мердешлеге, гелтирив

— охувчуланы иштагълар тартагъан мердешли саниятлагъа кьуршав.

экология тарбия:

— яшланы табиатны сакълан ва кьорув ругълар тарбиялав, табиатны кьорув сакъланмагъа гъакъларда да англатып ишлер оьтгерив;

— табиатны суратлайгъан текстлени гечегенде айлана табиатдагъы аривлюкню, гёзелликни гёрме, сезме, гъис этме уыйретив;

— табиатны тазалыгълар болдурма, огъар зарал гелтиреген гъаракатлардан сакъланмагъа уыйретив;

илму-ахтарыв билимин кыйматлав:

— дюньяны гёрюнюшюн суратлайгъан башлагълар илму ангъларын, шолай да тилни системасы булан байлавлу ангъларын теренлешдирип;

— яшланы теренден ойлашдырагъан масъалалагъа тергевюн бакъдырып, оланы озбашына илму-ахтарыв ишлер юрютме бажарывчулугъун теренлешдиримек;

МЕТАПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

Башлапгъы класларда «Къумукъ тил» предметни уйренивде охувчулар етишме герекли метапредметлик гъасиллери шулардыр:

Аслу логика гъаракатлары:

— тил озлчевлени (аварны, сёзню, жумланы ва текстни) олар кюрчюленген белгилеге гёре (грамматика, лексика ва шолай башгъа белгилеге гёре) бир-бири булан тенглешдирмек; оланы ортакъ яда айырагъан белгилерин токъташдырмакъ;

— тил озлчевлени рас гелеген белгилерин токъташдырмакъ;

— тил озлчевлени аслу белгилерин токъташдырмакъ (авазланы, тил гесимлени, жумлаланы, текстлени); оланы бёлюклеген гёре айырмакъ;

— охувчуланы озбашына герекли маълуматланы тапмагъа уйретмек; муаллимни алгоритмасына гёре тилибизге хас болагъан ва хас болмайгъан белгилеге охувчуланы тергевюн тартмакъ; озбашына тил озлчевлени устыюнде ишлемек;

— охув масъаланы чечегенде маълуматлар азлыкъ этегенни гъис этип, янгы къошум маълуматлар гелтирип билмек;

— тил материалны устыюнде ишлейгенде белгили бир гъалны тувдурагъан шартланы гелишин, себебин англатып, натижа чыгъармакъ.

Аслу илму-ахтарыв гъаракатлар:

— муаллимни кемеклиги булан илму-ахтарыв ишни мурадын билмек;

— тапшурувну этилежек вариантларын тенглешдирип, олардан лап да къыйышагъан вариантын англатып бажармакъ (алданокъ берилген белгилеге гёре);

— алданокъ берилген плангъа гёре гиччирек илму-ахтарыв иш озтгермек; берилген плангъа гёре проект тапшурувну кютмек;

— натижалар чыгъармакъ, озю озтгерген ахтарыв ишлеге гёре далиллер гелтирип толумлашдырмакъ (бёлюкlege бёлюп, тенглешдирип);

— уллулагъа сорап, оланы да къуршап, проект иш озтгермек;

Информацияны устыюнде ишлев:

— герек-тарыкъ кюрчю материалланы (источниклени) табып бажармакъ, масала, талап этилеген информациягъа гёре сёзлюклени къоллап бажармакъ;

— сёзлюклени, охув китапланы къоллап тюз ва тюз тюзюл информацияны айырып билмек;

— муаллимни, уллуланы, ата-ананны кемеклиги булан сёзлени язылышы, айтылышы, этилиши, оланы маъналары гъакъында къоркъунчсуз чараланы гёрюп, информация тапмагъа уйренмек;

— салынган охув масъалагъа гёре языв ва авуз текстлер гелтирип бажармакъ, озю тил масалаларына багъышланган шолай таблицалар ва схемалар этип бажармакъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай гъакълашыв универсал охув гъаракатланы болдурма герек:

Гъакълашыв:

— озюню ойларын ва гъислерин языв тилде яда авуздан салынган му-ратгъа ва белгили бир вгъвалатгъа гёре тюз къуруп ва англатып болмакъ;

— сёйлевчюге гъюрметли кюйде янашып, диалогда ва эришивлю масъаланы арагъа салып ойлашагъанда озюню тюз ёлда тутуп бажармакъ;

— ойлар, пикрулар, къаравлар рас гелмей, бир нече тюрлю болма ярайгъанны англамакъ;

— пикруларын, ойларын башгъалар булангъы аралыкъда сёйлевню къы-лыкъ къайдаларындан тайышмай айтмакъ;

— авуз ва языв тиллерде ситуациягъа гёре текстлер тизип билмек (су-ратлав, ойлашыв ва хабарлав);

— озю яда биревлер булан бирче этген илму-ахтарыв ишни натижасын чыгъарып гиччирек докладлар этип бажармакъ;

— этеген докладдына гёре суратлар, слайдлар этип, оланы къоллап бажар-макъ.

Гъакълашыв (коммуникативный):

— жумлаланы озюню сёйлевюнде ситуациягъа гёре тюз къоллап бажар-макъ;

— озгелени сёйлевюне янашып тынглап ва сёйлеп бажармакъ, сёйлене-ген затны англамакъ, сёйлевде къолланагъан янгы сёзлени эсде сакъламакъ ва сёйлев чеберликни гъис этмек;

— текстни чебер охуп, текстге сораулар салып ва ону авуздан хабарлап билмек;

— гъакълашывда монологну, диалогну герекли ерде тюз къоллап бажар-макъ;

Охув йылны ахырына башлапгъы класларда болдурулагъан *низамлашды-рылган универсал охув гъаракатлары*.

К концу обучения в начальной школе у обучающегося формируются регулятивные универсальные учебные действия

Озю озюн низамлав (самоорганизация):

— натижа чыгъармакъ учун озю озюню ишин салынган масъалагъа гёре планлашдырып бажармакъ;

— этме герек ишлени низамлы, системалы кюйде оьтгермек.

Озю-озюн тергев:

— тюзевлю, онглу ва тюзевсюз, онгсуз этилген охув ишлени себебин токъташдырып, исбат этип бажармакъ;

— сёйлевде ва язывда къутгъарылгъан янгылышланы эбинден гелмек учун оьзюню охув гъаракатларын тюзелтип бажармакъ;

— оьзюню охув гъаракатларын охув масъалалар булан (тил оьлчевлени къолланышы, оланы хасиятлары булан) гелишдирип бажармакъ;

— тил материалын къоллайгъанда къутгъарылгъан орфография ва пунктуация янгылышланы табып бажармакъ;

— оьзюню охув гъаракатларын оьзюню классында охуйгъан яшланы гъаракатлары булан тенгleshдирип, оланы берилген белгилеге, оьлчевлеге гёре тюз къыйматлап бажармакъ;

Бирче гъаракат гёрюв:

— охув масъалаланы чечивде салынгъан аз заманны ичинде яда узакъ заманны ичинде этилме герек ишлени чечмек учун гъаракат этмек;

— бирче юрюлежек ишлени мурадын англап, ортакъ ишни планлашдырып, сёйлешип, арагъа салып ойлашып салынгъан мурадгъа этишмек учун къаст этмек;

— башчылыкъ этме, тапшурувланы кютме, ирия болма, давлашыв, тюртюшюв масъалаланы чечмеге гъазир болмакъ;

— оьзюне тапшурулгъан жаваплы ишни кютме гъазир турмакъ;

— ортакъ ишге оьзю этген къошумну къыйматлап билмек;

— берилген уьлгюге гёре ортакъ проектлени оьтгерме гъазир болмакъ.

ПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

1-

нчи клас

Охув йылны ахырына биринчи класда охуйгъан охувчу уьйренежек:

— сёзню де, жумланы да бир-биринден айырмагъа; жумладагъы сёзлени айырмагъа;

— сёздеги авазланы айырмагъа;

— созукъ ва тутукъ авазланы бир-биринден айырмагъа;

— созукъ авазланы бир-биринден айырмагъа;

— авазны да гъарпны да айырмагъа;

— сёзню бувунлагъа гёре бёлмеге;

— къумукъ алфавитдеги гъарпланы гезигине гёре айтмагъа; берилген тюз сёзлени списогун алфавитге гёре тизмеге;

— гъарпланы арив хат булан язмагъа гъарпланы, сёзлени бир бирине тюз къошуп язмагъа, уллу ва гиччи гъарплар булан язылагъан сёзлени тюз язма;

— гечилген правилоланы язывда тюз къоллама: жумладагъы сёзлени айры язылагъанын; жумланы ахырында къолланагъан токътав белгилени: точка, сорав ва чакъырыв ишаралар; жумладагъы биринчи сёз уллу гъарп булан язылагъанны, адамланы, гъайванланы, ерлени атлары уллу гъарп булан язылагъанны; сёзню сатырдан сатыргъа гёчюреген къайданы;

- сёзлени, жумлаланы, текстлени (25-ге ювукъ сёз) тюз гёчюрмеге (бир сёзню де кьутгъармай, гъарпланы язылышын бузмай);
- диктовкагъа гёре сёзлени, 3-5 сёз булангъы жумлаланы язмагъа, 20-гъа ювукъ сёзден тизилген жумлаланы (язылышы да айтылышы да рас гелеген сёзлени);
- гечилген правилогъа кьутгъарылгъан янгылышланы тюзлемеге;
- охулгъан текстни англамагъа;
- къысгъаракъ текстлени токътав белгилеге гёре интонацияны ва паузаланы сакълап къычырып ва ичинден охумагъа;
- текстден маънасын англатма герек болагъан сёзлени тапмагъа;
- берилген сёзлени тюз кьоллап жумла тизмеге;
- берилген суратгъа яда оьзюню тергевлерине гёре 3-5 жумлплыкъ текст тизмеге;
- дарсда гечилген англавланы охув масъалаланы чечегенде кьоллап билмек;

2-

нчи клас

Охув йылны ахырына охувчу уйренежек гъасиллер:

- тил адамланы аслу гъакълашыв кьуралы экенни англажакъ;
- сёзню бувунлагъа гёре бёлмеге ва онда нече бувун барны токъташдырмагъа; ачыкъ ва ябыкъ бувунланы бир-биринден айырмагъа;
- сёзлени авазлагъа ва гъарплагъа гёре чечмеге; кьумукъ тилге хас авазланы (гъ), (гь), (къ), (нг), (оь), (уь) охуп ва язып билмеге;
- авуз ва язив тилде янгырав ва сангырав тутукъланы айырмакъ. Олагъа мисаллар гелтирмек, бувунлагъа бёлмек. Янгырав ва сангырав тутукъланы жутлап бажармакъ: *б-п, в-ф, д-т, з-с* ва ш.б.
- сёзлерде нг гъарпны язылышын билмек. *Ъ, ь* белгилер ва оланы кьолланышы. Сёзлени бувунлагъа гёре сатырдан сатыргъа гёчюрюв (бир гъарпдан этилген бувунлардан къайры). *Й* гъарпы булангъы сёзлени сатырдан сатыргъа гёчюрюв (*май-ка, той-да*). *Е, ё, ю* гъарплар ва оланы кьолланышы. *Е, ё, ю* гъарпланы сёзню ичинде (эки тутукъну арасында) *э, оь, уь* авазлар йимик кьолланагъаны;
- алфавитни айтып ва язып бажармакъ. Гёрсетилген сёзлени алфавитни гезиги булан ерлешдирип бажармакъ;
- ургъу кьумукъ тилде сёзню арт бувунуна тюшегенни мисаллар булан ачыкъ этмек. Маъна ударение не экенни муаллимни кёмеги булан англамакъ. Сёзню тамурун белгилеме ва бир тамурлу сёзлени тапмагъа уйренмек;
- кёп маъналы сёзлени тектден табып, оланы маъналарын англатмагъа, маънадаш ва къаршыдаш сёзлени кьолламагъа;
- ким? не? деген сёзлени бир-биринден айырмагъа;

— гечилген правилоланы къолламагъа, масала, адамланы, гъайванланы, ерлени атларында уллу гъарпны къолланышы;

— сёзлени, жумлаланы, 50-ге ювукъ сёзден тизилген текстни тюз гёчюрюп язмагъа;

— сёзлени, жумлаланы, 45-ге ювукъ сёзден тизилген текстни диктовкагъа гёре тюз язмагъа;

— тюрлю-тюрлю сёзлюклер булан пайдаланмагъа, охув китапны ахырында берилген сёзлюк булан пайдаланма;

— авуздан тюз интонацияны къоллап диалоглар ва монологлар тизмеге (берилген темагъа гёре 2—4 жумла таманлыкъ эте);

— хабар ва чакъырыв жумлалар языв;

— жумладагъы сёзлени арасындагъы байлавлну соравланы кёмеклиги булан белгилемек. Жумла сёзлерден, жумлалардан текст къурулагъангъа тюшюнмек. Жумланы баш уьюрлери: иеси, хабарлыкъ;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан яда язып простой гъасиллер чыгъармагъа (1-2 жумла);

— берилген сёзлени къоллап, соравлагъа гёре оланы маъна аралыкъларын токъташдырып, жумлалар тизмек;

— текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар ат салмакъ;

— айры-айры берилген жумлаланы, текстни гесеклерин бир-бирине ялгап, текстлер тизмек;

— 30-45 сёзден тизилген хабарлав текстни къоллап соравлагъа гёре толу изложение язмакъ;

— гечилген англавланы обзюню сёзлери булан айтмакъ, шо англавланы къоллап билмек.

Жумлада предметни англатагъан сёзлени тапмакъ. Атлыкъны гъакъында англав бермек. Аслу маънасын ачыкъэтмек. Ким? деген сорав янгыз адамлагъа, Не? деген сорав къалгъан бары да къалгъан предметлеге салынагъанны

Атлыкъланы теклик ва кёплюк санаву. Хас ва жынс атлыкълар. Жумланы баш уьюрлерин айырмакъ.

Не эте? Не этген Не этежек? деген соравлагъа жавап береген сёзлер предметни ишин англатагъан сёзлер деп англав бермек. Яратывчулукъ диктант язмакъИшликлени заманын алышдырмакъ.

Нечик? деген соравгъа жавап береген, предметни белгисин англатагъан сёзлер сыпатлыкъ болагъанны англатмакъ.

Жумладагъы сыпатлыкъллагъа сорав салмакъ. Сыпатлыкъланы атлыкълар булан къолланышы сыпатлыкълар гъарзаман атлыкъланы алдында гелегенни англатмакъ.

3-

нчю клас

Охув йылны ахырына 3-нчю класны охувчусу уьйренежек гъасиллер:

- ана тилни милли маданияты йимик къабул этмек; инсанланы яшавунда тилни агъамиятлыгъын англамакъ;
- ачыкъ ва ябыкъ бувунланы бир-биринден айырмакъ, сёзню бувунлагъа гёре бёлмек ва онда нече бувун барны токъташдырмакъ;
- сёзлени авазлагъа ва гъарплагъа гёре чечмек; къумукъ тилге хас авазланы (гъ), (гь), (къ), (нг), (оь), (уь) охуп ва язып билмек;
- янгырав ва сангырав тутукъланы бир-биринден айырып билмек, оланы жутлап бажармакъ;
- **е, ё, ю** гъарпланы сёзню ичинде (эки тутукъну арасында) **э, оь, уь** авазлар йимик къолланагъанын билмек;
- айтылышына гёре жумлаланы тюрлюлерин — хабар, сорав ва чакъырыв жумлаланы — айырып бажармакъ; хабар, сорав ва чакъырыв жумлаланы тюз интонация булан охумакъ;
- жумладагъы маъна якъдан агъамиятлы сёзлени тавуш булан айырып бажармакъ;
- жумланы маънасын ачыкъ этеген сёзлени, табып, олагъа соравлар салмагъа билмек;
- жумланы экинчи даражалы уърлерин баш уьюрлерден айырып билмек;
- текстни темасын англамакъ, ону анализ этмек (тизимине гёре: темасы, озтеречилиги, ат салыв); охув китапдагъы текстлеге тергев бермек, оланы янгылышсыз гёчюрме уьйренмек;
- бир тамурлу сёзлени табып ва оланы бир-бири булан тенгleshдирмек; берилген схемагъа гёре сёзлер тизмек;
- сёзню тамурун, къошумчаларын, тюбюн белгилемек; сёз этеген къошумчаланы маъналарын англамакъ; сёзлени тизимине гёре чечмек;
- берилген сёзлени тийишли къалиплерде къоллап жумлалар къурмакъ;
- тил гесимлени маъналарын, оланы соравларын, жумлада кютеген къуллугъун ачыкъ этмек;
- текстни анализ этмек: жумлаланы тюрлюлерин айырмакъ, оланы ахырында салынагъан токътав белгилени англамакъ;
- хас ва жынс атлыкъланы айырып бажармакъ; хас атлар (адамланы, гъайванланы, ерлени атлары) уллу гъарп язылагъанны эсде сакъламакъ; гъайванлагъа къойгъан хас атланы да, жынс атланы да башгъалыгъын билмек;
- атлыкъланы теклик ва кёплюк санавдагъы къалиплерин билмек, кёплюк санав этеген къошумчаланы гъакъында англав бермек; сёйлев тилде теклик ва кёплюк санавда атлыкъланы къоллап бажармакъ; оланы гелишлеге гёре тюрлендирмек; иеси болуп гелген атлыкъ къайсы гелиште болагъанны билмек; атлыкъланы морфология якъдан чечмек: хас, жынс, санаву, гелиши;
- сыпатлыкъланы маънасын, огъар салынагъан соравланы, жумлада кютеген къуллугъун билмек; текстден соравлагъа гёре сыпатлыкъланы тапмакъ; сыпатлыкъланы атлыкълар булан къолланышын билмек;

— атлыкълагъа ва сыпатлыкълагъа маънадашлар ва къаршыдашлар антабып, оланы авуз ва языв тилде къоллап бажармакъ;

— санавлукъланы лексика маънасын ва сораваырын, тилде кютеген оланы къуллугъун билмек; текстден санавлукъланы табып, озге тил гесимлерден айырып язмакъ; санавлукъланы атлыкълар булан къолланышы гъакъда айтмакъ; санав санавлукълар булан гелген атлыкълар янгыз теклик санавда гелегенин билмек;

— ишликни гъакъындагъы билимлени теренлешдирмек; авуз тилде маънасына ва сораваырына гёре ишликлени айырып бажармакъ; жумлада ишликлени кютеген къуллугъун билмек; ишликлени бетлеге гёре тюрлендирип бажармакъ; ишликни гъалиги, гетген, гележек заманлагъа салып, къоллап бажармакъ;

— жумлада ишликлени тапмакъ, оланы кютеген къуллугъуна тергев бермек, лексика маънасын ачыкъ этмек, жумлаланы синтаксис якъдан чечмек;

— тюрлю-тюрлю сёзлюклер булан пайдаланмагъа, охув китапны ахырында берилген сёзлюк булан пайдаланма уйренмек;

— авуздан тюз интонацияны къоллап диалоглар ва монологлар тизмеге (берилген темагъа гёре 3—4 жумла таманлыкъ эте) уйренмек;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан яда язып простой гъасиллер чыгъармагъа (2-3 жумла) бажармакъ;

— берилген сёзлени къоллап, соравагъа гёре оланы маъна аралыкъларынын токъташдырып, жумлалар тизмек;

— текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар ат салмакъ;

— айры-айры берилген жумлаланы яда текстни гесеклерин бир-бирине ялгъап, текстлер тизмек;

— 30-45 сёзден тизилген хабарлав текстни къоллап соравагъа гёре толу изложение язмакъ;

— гечилген англавланы озюнню сёзлери булан айтып бажармакъ, шо англавланы тарыкъ заманда къоллап билмек;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан яда язып простой гъасиллер чыгъармагъа (1-2 жумла);

— берилген сёзлени къоллап, соравагъа гёре, оланы маъна аралыкъларынын токъташдырып, жумлалар тизмек;

— текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар ат салмакъ;

— гечилген англавланы озюнню сёзлери булан айтып бажармакъ, шо англавланы къоллап билмек;

— озгелени сёйлевиюне тынглап, сейленеген затны тюз англамакъ, къолланагъан сёзлени аслуларынын (айрокъда чебер сёзлени) эсде сакъламакъ;

— языв тилде уйренген правилоланы, алгъан билимленин тюз къоллап бажармакъ.

— сөйлөв тилде кьолланагъан адат-кыылыкъ (этика) сөзлөр булан таныш болув:хошгелдигиз, танг яхшы болсун, савбол, яхшы ел, уьюгюзге яхшылыкъ, гечегиз яхшы болсун.

4-

нчю клас

Охув йылны ахырына 4-нчю класны охувчусу уьйренежек:

— Дагъыстанда ва Россияда тиллени кёплюгюн англамакъ, тил халкъны инг де уллу ругъ байлыгъы экенни англамакъ;

— ана тил адамлар учун гъакълашыв, къатнашыв чара экенин англамакъ; кьумукъ тилни яшавда кютеген кьуллугъун билмек;

— ана тилде тюз сөйлөв ва тюз языв адамны умуми культурасын гёрсетеген бир алакат экенни англамакъ;

— сөзлени авазлагъа ва гъарплагъа гёре чечмек;

— берилген сөзлеге маънадашлар ва кьаршыдашлар табып язмакъ

— маъналары четим тиеген сөзлени текстден табып, оланы маъналарын сөзлюклени кёмеклиги булан ачыкъ этмек;

— сөзню тизимине гёре чечмек, ону схемасын этмек, сөзню тизимин схема булан нисбатлашдырмакъ;

— атлыкъланы грамматика белгилерин билмек: теклик ва кёплюк санавдагъы атлыкълар, хас ва жынс атлыкълар, атлыкъланы гелишлеге гёре тюрленивю; сораулар салып атлыкъланы гелишлеге гёре тюрлендирмек, оланы маъналарын англамакъ; гелиш кьошумчаланы айырып билмек; сөйлөв тилде атлыкъланы тюрлю-тюрлю кьалиплерде кьолламакъ; сораулагъа гёре текстден атлыкъланы табып олар кьайсы гелишде экенни англатмакъ;

— тил гесим гьисапда сыпатлыкъланы маънасын ва жумлада кютеген кьуллугъун билмек; сыпатлыкъланы маъналарына гёре тюрлюлерин, оланы этилишин англатмакъ; атлыкъ булан гелген сыпатлыкъланы алышынмайгъанын мисаллар гелтирип англатмакъ.

— маънадаш ва кьаршыдаш атлыкъланы ва сыпатлыкъланы кьоллап билмек;

— атлыкъланы ва сыпатлыкъланы тизимине гёре чечмек;

— тил гесим гьисапда санавлукъланы маъналарын ва жумлада кютеген кьуллугъун билмек; сыпатлыкъланы маъналарына гёре тюрлюлерин, оланы этилишин англамакъ;

— орунчаланы тилде кютеген кьуллугъун англамакъ; оланы язылышын билмек; текстде ёлугъагъан орунчаланы тапмакъ; текстдеги атлыкъланы орнуна орунчалар кьолламакъ; орунчаланы бетлеге ва санавлагъа гёре алышдырмакъ;

— ишлик маъналы тил гесим гьисапда нени англатагъанны билмек; ишликни белгисиз кьалиби, барлыкъ ва ёкълукъ кьалиплерини этилишин, оланы бетлеге ва санавлагъа гёре тюрленишин; тилде кютеген кьуллугъун англатып бажармакъ;

- маъналары ювукъ яда маъналары бири-бирине къаршы ишликлени авуз ва языв тилде къоллап бажармакъ;
- ишликлени тюрлю-тюрлю заманлагъа салып жумлалар къурмакъ, гич-чирек текст яратмакъ;
- ишликлени тизимине гёре чечмек;
- текстде ишликлени заманларын алышдырмакъ (масала: текстдеги ишликлени гетген замангъа салып язмакъ):
 - гъаллыкъны аслу маънасын, маънасына къарап оланы тюрлюлерин билмек; гъаллыкъланы къоллап сёзтагъымлар, жумлалар тизмек; гъталлыкъллагъа маънадаш ва къаршыдаш сёзлер язмакъ;
 - сёзню де, сёзтагъымны да, жумланы да бир-биринден айырып билмек;
 - простой ва къошма жумлаланы бир-биринде айырып билмек;
 - жумланы грамматика тюрлю не экенни англамакъ; жумланы баш ва экинчи даражалы уьюрлерин айырып билмек;
 - белгилерине гёре генглешген ва генглешмеген жумлаланы айырып танымакъ; генглешмеген жумлаланы генглешдирип бажармакъ; генглешмеген жумлагъа сыпатлыкълар, гъаллыкълар къошуп генглешдирмек;
 - текстден бир жынслы уьюрлери булангъы жумлаланы оланы белгилерине гёре айырып билмек, оланы тюз интонация булан охумакъ, токътав белгилени салмакъ;
- бир жынслы уьюрлени янында айыргъычны, байлавучланы къоллап жумлалар тизмек; бир жынслы уьюрлери булангъы жумлалар тизип бажармакъ;
 - берилген сёзлеге гёре оланы къалиплерин тюз къоллап, бир-бири булан маъна ва грамматика якъдан гелишдирип жумлалар тизмек;
 - гечилген тил гесимлени къоллап жумлалар тизмек;
 - простой ва къошма, генглешген ва генглешмеген жумлаланы къоллап, бир жынслы уьюрлери булангъы текст тизмек, ону анализ этмек;
 - текстни темасын англамакъ, аслу пикрусун ачыкъ этмек, маънасына ва темасына гёре огъар ат салмакъ ва план къурмакъ;
 - сёзню тизимине гёре чечмек, ону схемасын этмек, сёзню тизимин схема булан нисбатлашдырмакъ;
 - простой жумланы синтаксис якъдан чечмек;
 - сёздеги орфограмманы гёрсетип бажармакъ;
 - уьйренген правилоланы язывда къоллап бажармакъ;
 - 85 сёзю булангъы текстни тюз гёчюрмек;
 - диктовкагъа гёре 80 сёзю булангъы текстни язмагъа;
 - гечилген правилолагъа текстде къутгъарылгъан янгылышланы тюзлемек;
 - сёйлев ситуациясын англама (сёйлевню мурадын, сёйлев ким булан ва къайда юрюлегенин) ва шо ситуациягъа гёре тюз сёйлемек;
 - авуздан диалоглар ва монологлар тизмеге (3-5 жумладан), оланы тюз орфоэпия нормалагъа гёре охумагъа;

соблюдая орфоэпические нормы, правильную интонацию, нормы речевого взаимодействия;

— текстни темасын, ону аслу маънасын англап, олагъа гёре текстге ат такъмагъа;

— текстдеги жумлаланы гелишини гезигин тюзлемеге;

— берилген текстге гёре план тизмеге;

— текстни хабарламагъа (авуздан яда язып);

— осуществлять выборочный пересказ текста (устно);

— берилген темагъа гёре сочинение язмагъа;

— текстни тюрлю-тюрлю къайдада охумагъа (таныш болув охув, ахтарыв охув, маълуматлар излеп охув;

— объюнню сёзлери булан гечилген англавланы англазмагъа;

— охулгъан текстге гёре оз къаравун айтып бажарма;

— башгъаланы гыслерин англама жаны авуртуп къарама;

— жумлаланы объюнню сейлевюнде къоллап болув;

— озгелени сейлевюне тынгламакъ, сейленеген затны англамакъ;

— текстны чебер охумакъ ва хабар этип айтып бажарыв;

— ёлдашлары булан лакъыр этип бажарыв.

— пикруну айтмакъ учун инг де къыйышагъан сёзню сайлап къоллама;

— къумукъ тилни орфография сёзлюгю булан пайдаланма

— муаллимни ёлбашчылыгъы булан текстге гёре сорав жумлалардан тизилген план язма;

— коллектив къайдада тизилген (3-4 пунктлу) плангъа гёре гиччи текстни изложениесин язма;

— табиатны ва адамланы загъматына асасланып, озбашына жумлалар, гиччирек хабарлар тизме, языкъ ишлени гъакъында гиччирек кагъыз язмагъа;

— объюнню эмоциялы гыслерин танглап бажарма;

— озгелени эмоциялы гыслерин танглап бажармакъ, сююнчюнден къуванып, тарыкълы ерде къайгъырып билме;

— охувгъа, язывгъа муштарлы болма;

— язывлу къайдада гъаллашма муштарлы болма;

— гъар айтылгъан яда язылгъан сезге жаваплы болма.

— гъакълашывда монологну, диалогну герекли ерде тюз къоллап бажарма;

— байлавлу тилде кёп такрарланагъан бир йимик маъналы сёзлени тайдырып, текстни стил якъдан тюзлеме.

Т №	Тема урока 1 класс (язык)	Кол. час.	Дата		Оборудование	Повторение	Домашнее задание
			По плану	По факту			
1	Китап ва кьольязывлар булан таныш болув. Знакомство с учебником и прописью.	1	5.09		Кьольязывлар	Ватан, мактап.	3-5
2	Сейлев ва язык тил. Сатыр. Речь письменная и устная. Рабочая строка.	1	12.09				
3	Тюз тажкъланы язык. Прямые, наклонные и вертикальные линии.	1	19.09		Китап, суратлар	Аюв, ирк, кьоян.	6-7
4	Детереклени, язык. Письмо овалов и полуовалов.	1	25.09		Кьольязывлар	Уй, бав, атылю.	8-10
5	Жумла ва сёз. Сатыр ва аралыгы. Предложение и слово. Строка и межстрочное пространство.	1	3.10		Китап, суратлар	Уйжанлар	
6	Авазлар. Узун тажкъланы язык. Звуки речи. Письмо прямых наклонных линий.	1	10.10		Кьольязывлар	Кьыржанлар	
7	Сёз ва бувун. Кьармажкъланы язык. Слово и слог. Письмо наклонной линии с закруглением вверх и вниз.	1	17.10		Кьольязывлар		
8	Созукъ ва тудукъ гьарплар. Кьыста тажкъланы язык. Гласные и согласные звуки. Письмо коротких наклонных линий.	1	24.10		Кьольязывлар	Яшавлукъ	
9	Да, Оо- гьарлар. Строчные и заглавные буквы а, А, оо	1	7.11		Кьольязывлар	Алма, арбан.	11-12
10	Уу- гьарл. Строчная и заглавная буквы у, У	1	14.11		Кьольязывлар	Оракъ, одаман	15-16
11	Ии, ы - гьарплар Строчная и заглавная буквы и, И, ы	1	21.11		суратлар	Иргъакъ, ине	17-18
12	Нн, Шш- гьарплар Строчные и заглавные буквы н, Н, шш	1	28.11		Кьольязывлар	Нар, нал	21-22

13	Т- гьарп Строчная и заглавная буквы т,Т	1	5, 12		Кьольязьывлар	Топ, тон	25-26
14	Йй- гьарп Строчная и заглавная буквы й,Й	1	12, 12		картинки	Йылан, йылав	27-28
15	Кк- гьарп Строчная и заглавная буквы к,К	1	19, 12		суратлар	Кампет, кокан	29-30
16	Кькь- гьарп Строчная и заглавная буквы кь,Кь	1	26, 12		Кьольязьывлар	Кьумукь. кьаз	31-32
17	Ээ,Ее- гьарплар Строчные и заглавные буквы ээ,еэ	1	9, 01		китаплар	Этик, емиш	33-35
18	Лл, Мм- гьарплар Строчные и заглавные буквы л,Л, мм	1	16, 01		гьарплар	Согтан, сенек	36-37
19	Сс- гьарп Строчная и заглавная буквы с,С	1	23, 01		китаплар	Мишик.	40-41
20	Рр, Бб- гьарплар Строчные и заглавные буквы р,Р, бб	1	30, 01		суратлар	Ракета.	42-43
21	Уь,Уь - гьарп Строчная и заглавная буквы уь,Уь	1	8, 02		суратлар	Юлдүз, юзюм	46-47
22	Ю,ю- гьарп Строчная и заглавная буквы ю,Ю	1	13, 02		Китап, суратлаор	Гертме.	48-49
23	Гг- гьарп Строчная и заглавная буквы г,Г	1	20, 02		Кьольязьывлар	Гьармут	50-51
24	Гь- гьарп Строчная буква гь	1	27, 02		суратлар	Согьан.	52-53
25	Зз- гьарп Строчная и заглавная буквы з,З	1	5, 03		Китап, суратлар	Танг, зенг	54-55
26	Гь,Гь- гьарп Строчная и заглавная буквы гь,Гь	1	12, 03		суратлар	Бүз, зенг	56-57
27	Нг- гьарп Строчная буква нг	1	19, 03		кьольязьывлар	Дандерек	58-59
28	Дд- гьарп Строчная и заглавная буквы д,Д	1	02, 04		суратлар	Оьзен, оьрдек	60-61

29	Орь-гьарл Строчная и заглавная буквы оь,Оь	1	09.04		Кьольязьывлар	Ёл,ёлдаш	62-63
30	Ёё,Яя-гьарллар Строчные и заглавные буквы ёё,яя	1	16.04 23.04 30.04		суратлар	Дйын,дйыв	64-65
31	Вв,Пп,Чч,Жж-гьарллар Строчные и заглавные буквы вв,пп,чч,жж	1	7.05 14.05		китаплар	Пастан, Вали	65-66
32	Хх,Фф,Цц-гьарллар Строчные и заглавные буквы хх,фф,цц	1	20.05		суратлар	Чара,жижек	67-70
33	Беклешдирив. Закрепление.	1	20.05		Китаплар	Харбуз	71-74

№	Тема урока 2 класс. Язык	Кол. час	Дата		Оборудование	Повторение	Домашнее задание
			По плану	По факту			
1	1-нчи класда гечилген материалны такрарлап Повторение Авазлар ва гъарплар Звук и буквы Къ-гъарпны такрарлап Повторение буквы КЪ	4(ч) 1	05.09		китаплар алфавит Алфавит	Повторение Аваз. гъарп	Повторить Тапшурув Тапшурув
2	гъ-гъарпны такрарлап Повторение буквы гъ Гъ-гъарпны такрарлап Повторение буквы Гъ	1	12.09		тегтерлер Таблицалар	Тегтер Авазлар	Тапшурув Тапшурув
3	Диктант	1	19.09		Диктантлангъж ыйымы	С озукълар	Тапшурув
4	Хаталаны уьстонде ишлев Работа над ошибками	1	26.09		китап	Эринли, эринс из	Тапшурув
5	Оь-гъарпны такрарлап Повторение буквы Оь Уь-гъарпны такрарлап Повторение буквы Уь	1	03.10		китаплар тегтерлер	Повторение	Такрар
6	нг-гъарпны такрарлап Повторение буквы нг Беклешдирив Закрепление	1	10.10		китаплавр Таблицалар	Тапшурувлар Къалын	Тапшурув Сезлерязма
7	Диктант	1	17.10		Диктантлангъж ыйымы	Инче	Сезлерязма
8	Хаталаны уьстонде ишлев Работа над ошибками	1	24.10		Диктантлангъж ыйымы	Хабар	Хабар язма
9	Созукъ авазлар Гласные звуки Къумукъ тилге хас созукъ авазлар. Оь-аваз Гласные звуки, характерные къумукъому языку. Звук Оь	4(ч) 1	07.11		китаплар	Тапшурувлар Повторение	Тапшурув Такрар

10	У-аваз Звук Уь Д,ю,е,ё гъарллар. Я-гъарл Буква Я	1	14.11		тегтерлер	Хагалар	Такрар
					суратлар	Сурат	Хабар язма
11	Тапшурувлар кютгов Закрепление	1	21.11		китаплар	Ишлев	Такрар
	Ю-гъарл Буква Ю				тегтерлер		Тапшурув
12	Уйретив изложение Обучающее изложение	1	28.11		китаплар	Повторение	Повторить
	Ё-гъарл Буква Ё				китаплар	Аваз.гъарл	Тапшурув
	Е-гъарл Буква Е				суратлар	Аваз.гъарл	Тапшурув
13	Тутукъ авазлар ва гъарллар Согласные звуки и буквы	5(ч) 1	05.12		китаплар	Тегтер	Тапшурув
	Тапшурувлар кютгов Закрепление				таблицалар	Авазлар	Тапшурув
	Къумукъ тилге хас Къ,Гъ,Гь,Нг авазлар Согласные звуки, характерные къумукскому языку.				китаплар	Созукълар	Тапшурув
14	Диктант	1	12.12		Диктжкыйымы	Эринли, эринс из	Тапшурув
15	Хатгаланы уьстюнде ишлев Работа над ошибками	1	19.12		тегтерлер	Повторение	Такрар
16	Й-гъарл Буква Й	1	26.12		китаплар	къошумча	Такрар
	Ж-гъарл Буква Ж				Суратлар	Сеззеген	Тапшурув
17	В-гъарл Буква В	1	09.01		Таблицалар	Сезторленди реген	Сезлерязма
	Сезлерде -нг-гъарл Буква НГ в словах				китаплар	Инче	Сезлерязма
	Тапшурувлар кютгов Закрепление (выполнение упр)				тегтерлер	Хабар	Хабар язма

18	Б, ь белгилер ва олань кьолланьшышы Использование Б, ь в словах Эки бир йимик тутукь янаша кьолланьшышы Удвоенные согласные Тапшурувлар кютюв	1	16.01	китаплар	Тапшурувлар	Тапшурув
	Закрепление (выполнение упр) Диктант	1	23.01	китаплар	Хаталар	Такрар
20	Хаталаны уьстюнде ишлев Работа над ошибками	1	30.01	Диктужкыйьмы	Сурат	Хабар язма
21	Алфавит	3(ч) 1	06.02	тептерлер	Тилгесим	Тапшурув
	Уллу гьарпны кьолланьшышы Заглавная буква Адамланы атларында, фамилияларында, огчестваларда уллу гьарп			китап	Атлыкь	Повторить
	Заглавная буква в ФИО людей			Карточкалар	Хасважкынс	Тапшурув
22	Уьйретив изложение Обучающее изложение	1	13.02	китаплар	Аваз-гьарп	Тапшурув
23	Гьайванлагъа тагьылагъан атларда уллу гьарп Заглавная буква в кличках животных	1	20.02	китаплар	Тептер	Тапшурув
	Тапшурувлар кютюв Выполнение упражнений			китаплар	Авазлар	Тапшурув
24	Уьлкелени, шагьарланы, юргланы, ... атларында уллу гьарп Заглавная буква в названиях городов, сёл, и т д	1	27.02	китаплар	Атлыкьнысан аву	Тапшурув
25	Диктант	1	05.03	Диктужкыйьмы	Эринли, эринс из	Тапшурув
263	Хаталаны уьстюнде ишлев Работа над ошибками	1	12.03	тептерлер	Повторение	Такрар
27	Сёз ва буювун	3(ч)		китаплар	кьошумча	Такрар

	Слово. Слог								
	Ташуруулар кютюв				суратлар	Сезеген	Тапшурув		
	Закрепление				китаптар	Сыпаттык	Сезлерязма		
	Перенос слова				китаптар	Инче	Сезлерязма		
	Мабналары бир-бирине кыаршы сөзлөр								
	Антонимы				китаптар	Хабар	Хабар язма		
28	Бир йимик айтылаган. тек маъналары башгы сөзлөр	1	19.03		тептерлер	Тапшуруулар	Тапшуруу		
	Омонимы				китаптар	Повторение	Такрар		
	Айтылышы башгы. тек маъналары ювукь сөзлөр				китаптар	Повторение	Такрар		
	Синонимы				китаптар	Повторение	Такрар		
	Къардаш сөзлөр				китаптар	Повторение	Такрар		
	Родственные слова				Диктжыйымы	санавлукь	Такрар		
29	Диктант	1	02.04		тептерлер	Сураг	Хабар язма		
	Хаталаны уьстонде ишлев				карточкалар	Ишлев	Такрар		
	Работа над ошибками				карточкалар	Ишлев	Такрар		
	Ургьу	1	09.04		Сборник диктантов	такрар	Тапшурув		
	Ударение				Тептерлер	Атлыкь	Повторить		
30	Калам	2ч			Карточкалар	Ишлик	Тапшурув		
	Речь				карточкалар	Ишлик	Тапшурув		
	Жумла ва текст				карточкалар	Ишлик	Тапшурув		
	Предложение. Текст				карточкалар	Ишлик	Тапшурув		
31	Иеси ва хабарлыкь	1	16.04		Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
	Подлежащее и сказуемое.				Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
	Жумлаланы ахырында токътав белгилер				Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
	Знаки препинания				Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
32	Тил гесимлер.	3(ч) 1	23.04		Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
	Части речи				Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
	Атлыкь.				Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
	Имя существительное				Гьалигизаман	Гьалигизаман	Тапшурув		
			30.04						

	Атлыкылары санаву				Диктжыйымы	Такрар	Тапшурув
	Число имён существительных				Тептерлер	хабар	Тапшурув
33	Диктант	1	07.05		Тептерлер	хабар	Тапшурув
	Хагаланы уьстонде ишлев				Китаплар	сзлер	Тапшурув
34	Работа над ошибками	1	14.05		Тептерлер	хабар	Тапшурув
	Ишлик.				Китаплар	такрар	Тапшурув
	Глагол						
	Сыпатлыкь.						
	Имя прилагательное						
	Йыл боюнда гечилген материалны такрарлав.						
	Повторение. Закрепление						
			28.05.				

Тематика планлар.Къумукъ тил - 3 класс.

№	№	Темасы	Сагъат Кол-во часов	Дата проведения		Сезлер Словарная работа	Герсетив агаглар Оборудование	Гъаракатчылыкъ иш УУД	Уьйге иш Домашнее задание
				Оьтгерилеген заманы	По плану				
1 ЧЕТВЕРТЬ 8 САГЪАТ									
1	1	Такрарлаь Повторение							
		Авазлар ва гъарплар Созукъ ва тутукъ авазлар. Буквы и звуки. Гласные и согласные звуки.	1	07.09		Жожек, маьна, тангала	таблица	Ана тил адамны яшавунда бирев биирев булан гъакълашмакъ учун тарыкъ эженни англамакъ.	Тапшурув 15
2		Эринли – эринсиз, къалын – инче созукълар Губные гласные и гласные переднего ряда.	1	14.09		Гъайва, оьгтоз, донгуз	сурат	Гъарплатъа ва авазлатъа характеристика бермек	Тапшурув 22, 29
		Е,Ё,Ю, Я гъарпланы къолланьшы У потребление букв Е,Ё,Ю,Я	1	21.09		Кек, самолёт, топточ, ботюн	китап	Гъарпны аваздан айырмакъ, эки аваз береген гъарпланы гъакъында билмек.	Тапшурув 52 Тапшурув 69
3		Диктант	1	28.09				Тексте ат салмакъ, текстни темасын англамакъ	
4		Диктантны уьстонде ишлев Работа над ошибками	1	05.10				Хатадань уьстонде ишлевде, сёзлени эсинде сакъламакъ, дагъы хата этмес учун.	
5		Сёз. Жумла. Текст Слово. Предложение. Текст.	1	12.10		Къонакъ, адилпик, аркъан	таблица	Текст не йимик жумлагардан къурулагъанни билмек, берилген тематъа текст къуруп болмакъ.	Тапшурув 85

6	Жумла Предложение. Хабар жумла Повествовательное предложение.	1	19.10	Савунчу, саргъайды, сыйырткычы Авул-хоншу, гъайван	слайд	Сезлени ТЮЗ къоллап, жумлалар кърууп билмек Берилген текстден хабар жумлааны айырмакъ	Тапшурув 98
	Сорав жумла Вопросительное предложение Чакъырыв жумла Восклицательное предложение			Эргенокъ, чарлакъ Миллет, харап эт	слайд	Охулгъан жумлагъа, текстте сорав берип бажармакъ. Чакъырив жумлааны ТЮЗ интонациясы булан айтылгъан кююне тергев бермек	Тапшурув 115
7	Изложение	1	26.10			Охулгъан текстни маънасын англамакъ, оьзюню сезлери булан язмакъ	Тапшурув 123
8	Жумланы баш уьюрлери Г лавные члены предложения Жумланы экинчи даражалы уьюрлери Второстепенные члены предложения	1	09.11	Турна, оьзен, къаркъыз	схема	Жумланы баш уьюрлерин айырмакъ, соравлагъа жавап берип бажармакъ. Сез тагъымлар къурмакъ, олардан жумлалар этмек	Тапшурув 133
9	Простой ва къошма жумлалар Простые и сложные предложения Генглешген ва генглешмеген жумла Распространенное и нераспространенное предложение.	1	16.11	къашкъарала Ожакъ, къырыйында , гъазирлей	Схема	Жумланы ТЮЗ кызыв мердешлерин беклепдирмек Жумладагъы маъна якъдан агамиятлы сезлени айырып билмек.	Тапшурув 147
10	Жумланы бир жыныслы уьюрлери	1	23.11	Зоопарк, зарад,			Тапшурув 156

2 ЧӨТӨВЕРТЬ 8 САҒБАТ

	Однородные члены предложения.				чайнай			
11	Жумланы бир жылы уьюрлери Однородные члены предложения. Жумлада сёзлени байлаву (гелишив, янашыв, башчылык) Связи слов в предложении.	1		30.11	Зоопарк, зарал, чайнай Йымырткы, иннемей, кьолчук		Жумладагы сёзлени байлаву уьйренмек, жумланы уьстюнде иш юрютмек.	Тапшурув 158
12	Сурагга гёре сочинение Сочинение по картине	1		07.12			Сурагга гёре жумлалар кбурув, текстни маьналы гесеклере бёлөв	
13	Текстни тизими: темасы, ат салыв Текст. Тема. Идея.	1		14.12			Текстни темасын англамак, текстни анализ этип билмек	Тапшурув 160
14	Сёзно тизими Состав слова Сёзно гесеклерины гыакында англав Корень, суффикс, основа слова Бир тамурлу сёзлер. Однокоренные слова	1		21.12	Гыакылыгы, йглавуу, мангалай Кёрпе, зукъари, эркъардаш	Схема	Сёзно ичинде гесеклер : тамур, кьошумча, тюп бар экенни англагмак.	Айтывар язып, тамурларын табыгыз Тапшурув 171, 179
15	Сёз этеген кьошумчалар Словообразующие суффиксы Сёз тюрлендиреген кьошумчалар Формообразующие суффиксы	1		28.12			Сёз этеген кьошумчаланы маьнасын билмек Сёзлени формасын алышдырып, жумлалар кьурмак	Тапшурув 189 Тапшурув 200
	Сёзно тизимине гёре чечив Разбор слова по составу				Гыабижайлы кь, тичинев,	Таблица	Схемагга гёре сёзлер кьурмак	10 сёзно алып, тизимине гёре чечивиз

16	Къошма сѣзлер. Этилиши ва язълышы Сложные слова	1	11.01	Шѣште	Къолкъоур, бетгебен, аз-маз	Сѣзлок		Тапшурув 219, 223	
17	Диктант	1	18.01	Халча, чиш, къалкъы			Тил гесимни маъналарын, соравларын, жумлада котеген къуллутун ачыкъ этмек	Тапшурув 232	
3 ЧЕНБЕРИЬ 10 САБАТ									
18	Атлыкъны җракында аслу маълуматлар Понятие о существительном	1	25.01	Батыр, насипсиз, исхарлы		Слайд	Атлыкъны лексика маънасы ва отъар салынагъан соравлары.	Тапшурув 254	
	Хас ва жынс атлыкълар Собственное и нарицательное существительные			Ташкент			Җайванлагъа къоюлтъан хас атланы ва жынс атланы башгъалыгъын айырып билмек	Тапшурув 268	
19	Атлыкъны санау Категория числа у существительных	1	01.02	Җармут, кѣпор, хоншу			Сѣйлев тилде кѣплок ва теклик санавланы ТЮЗ къолламакъ	Тапшурув 275	
	Янгыз текликде къолланагъан атлыкълар Существительные, употребляющие только в ед.числе							Тапшурув 281	
20	Атлыкъны гелишлере гѣре тюрлениши Склонение по падежам имен существительных	1	08.02	Пагъму, къургъакълы къ, Дагъыстан		Слайд	Гелиш категорияны маъналарын англатмакъ, тюрлом ва еслик гелишлени башгъалыгъын	Тапшурув 289, 291	

21		Атгыкыны жумлада кютеген кырулуту Синтаксическая роль имен существительных									англатмакы Айтылгышына гере торло жумладар кырумакы ва язмакы	Озюнго терге
22		Сыпатлыкыны тьякында аслу марлуматлар Понятие о прилагательном	1		22.02		Тезел, исбайы, агаша	таблица		Сыпатлыкы белгини герсегенни англатмакы ачып билмек.		Тапшурув 298
23		Атлыкы булан гелген сыпатлыкылары санау ва гелиши Склонение прилагательного и существительного по падежам и по числам	1		29.02		Онтайты, макытанчык ы, чубар	Таблица		Сыпатлыкылары атлыкылар булангы кыролангышы ачыкы этмек.		Тапшурув 319
24		Сыпатлыкыны ТЮЗ язылгышы Произношение и правописание имен прилагательных	1		07.03					Сейтег ва язгы тилде сыпатлыкылары ТЮЗ кыолаив мердешлерин беклешдирмек		Тапшурув 321
25		Сыпатлыкыны жумладагы кырулуту Синтаксическая роль имен прилагательных	1		14.03			Схема		Схематга гере жумлада сыпатлыкыны кыолаивмакы		Жумлада сыпатлыкыны табыгыз.
26		Изложение	1		21.03					Илму текстте план кырумакы, плантга гере изложениа язмакы		
27		Санавлукыну тьякында аслу марлуматлар Понятие об именах числительных	1		04.04		Урч юз, отуз, элли	слайд		Санавлукылары лексика маынасы ва сораивлары, тилде кютеген кырулуту.		Тапшурув 324

28	Санав ва гезик санавлукълар Числовые и порядковые числительные	1	11.04			Санав санавлукълар булан гелген атлыкълар янгыз теклик санавда кьолланатъанына тьопномек.	Тапшурув 327, 329
29	Санавлукъланы ТЮЗ язлышы Правописание имен числительных Диктант	1	18.04		Таблица	Санавлукълар атлыкълар булан гелгенини гъакьында айтмакъ Текстни уьстондн ишлемек, грамматика тапшуруву булангъы тергев диктант язмакъ	Тапшурув 335
4 ЧЕТВЕРТЬ 8 САГЪАТ							
30	Ишликни гъакьында англав Понятие о глаголе	1	25.04	Тьурай, гъаллай, хоруллай	Слайд	Авуз тилде маънасына ва соравларына гьере ишликлени башгъа тил гесимлерден айырып билмек.	Тапшурув 347
	Ишликни атлыкълар булан кьолланышы Употребление глагола с существительным					Ишликлени атлыкълар булан кьоллап, сьзгатагъымлар этмек.	Тапшурув 341
	Ишликни заманлары. Гъалиги заман Времена глагола. Настоящее время			Суюне, йылай	Таблица	Ишликни заман формаларын айырып бажармакъ, жумлагалар тизмек	Гиччирек хабар язмакъ
	Гетген заман Прошедшее время			Тешен			Тапшурув 352
	Гелгежек заман Будущее время			Сьнежек, боджакъ	Таблица		Тапшурув 356
31	Сочинение	1	02.05			Табиатны ва адамланы загъматгына асасланьып, шо темагъа гьере гиччирек сочинение язмакъ	
32	Ишликни санавлагъа ва белгеле тьорлениши	1	16.05			Берилген темагъа гьере ишликни санав	5 ишликни белгеле гьере

	Спряжение глагола по лицам и числам						категориясын кьоллап, жумлаптар тизмек	торлендиригиз
	Ишликни маънадашлары ва кьаршыдашлары Синонимы и антонимы глаголов	+			Къайгыра, йьртыллай, чонкъая	Схема	Ишликни лексика маънасын ачыкъ этмек, маънадаш – кьаршыдаш сёзлер гелтирмек	Тапшурув 349
	Ишликни жумлада роллю. Синтаксическая роль глагола	+					Жумлада ишликлени тапмакъ, лексика маънасын ачыкъ этмек, жумлада кютеген къуллугъуна тергев бермек	Берилген жумлаларда ишликлени табып, тюрюн тызыгыгъыз
33	Диктант	1	23,05				Грамматика тапшуруву булангъы тергев диктант язмакъ	
34	Жумла. Предложение	1	30,05		Хабарлыкъ, иеси		Сёз ва жумла англавланы аралыгъын билмек. Жумланы уьюрлерин айыршып бажармакъ	Мени къурдашым деп ат салып, хабар язмакъ
	Тил гесимлени жумлада синтаксис роллю Синтаксическая роль частей речи	+			Толумдукъ, белгилевюч		Жумлада тил гесимлени тюрюн кьоллап ва тюрюн язып билмек.	
	Йьрлы боюнда гечипген материалны такрарлап Повторение пройденного за год	+						

Къумукъ тил. 4-нчю клас. Жумдада 0,5 сагъят.

(янгы чыкъгъан китапгъа гёре)

Авторлар:

Н.Э.Гъажиагъматов

№	Дарсны темасы	сагъят	Сёзлюк иш	Уйге иш	Заманы
1	Уьчюнчю класда гечилген материалны такрарлав. Созукъ авазлар ва гъарплар Е,ё, ю,я авазлар ва гъарплар Е,ё,ю,я гъарпланы яздышыын такрарлав Тутукъ авазлар	1	Абзар, автор, агъвалат, азатлыкъ, азыв, айтыв Алат, алим, амма, аракъ, аргъан Арашыкъ, атъёкъ, агълман, ачув Ашыкъ, аявлу, аяз, балджибин Бежен, безенмек, берекет, бёлек, бетъявлукъ Бёлме, бёлнок, бётгёбен, бижакъ, бина Бире-бир, биревсюнюки, бойлукъ, бояв, булгъакъ Бузав, булгъанчыкъ, буртуч, бурма, бурчакъ, буссапгъат Быргъы, быгъы, бюгюлмек, бюлююл, бюркев, бюрлюген Вагон, вакъти, варакъ, ватан, вагарака, велосипед Газет, гёбелек, гёбен, гёпюрчюн, гёдек, гёзел Гёзет, гёзьяш, гёкшумал, гёлек, гемирмек, гёпюрсав Гъабижай, гъайкел, гъайлек, гъакъыллы, гъалек, гъалгъа Гъамам, гъамар, гъаракагъ,	Тап.3, бет 6 Тап. 7, бет 7 Тап. 13, бет 9 Тап. 15, бет 10 Тап. 17, бет 11 Тап. 31, бет 18	04.09 18.09
2	Диктант	1	Бире-бир, биревсюнюки, бойлукъ, бояв, булгъакъ	Тап. 31, бет 18	02.10
3	Ким?не? нечик? Не эте? деген соравлар Къуршайгъан сёзлер	1	Бузав, булгъанчыкъ, буртуч, бурма, бурчакъ, буссапгъат Быргъы, быгъы, бюгюлмек, бюлююл, бюркев, бюрлюген Вагон, вакъти, варакъ, ватан, вагарака, велосипед Газет, гёбелек, гёбен, гёпюрчюн, гёдек, гёзел Гёзет, гёзьяш, гёкшумал, гёлек, гемирмек, гёпюрсав Гъабижай, гъайкел, гъайлек, гъакъыллы, гъалек, гъалгъа Гъамам, гъамар, гъаракагъ,	Тап. 38, бет 20 Тап.40, бет 21 Тап. 42, бет 22 Тап. 46, бет 25 Тап. 48, бет 25 Тап. 50, бет 27	16.10
4	Къошма сёзлер. Атлыкъ. Атлыкъны		Гъамам, гъамар, гъаракагъ,	Жумлалар	30.10

	гъакъында англав		гъарсинчек, гъасирет, гъатта	къурмакъ	
5	Тергев диктант	1			13.10
6	Хагаланы уьстюнде иш. Атлыкъ.	1		Атлыкъны такрарлав	27.11
	Хас ва жынс атлыкълар,Г ечилген темаланы такрарлав.			Такрарламакъ	
2-нчи четверть					
7	Хас ва жынс атлыкълар	1	Гюлмелли, гюлнок, гюндюз, понеш, тонжувакъ, гюнтувуш	Тап. 61, бет 32	11.12
	Атлыкъланы гелишлере гёре тюрленивю		Гюнчо, гюртюр, почюк, Дагъыстан, дазу, дандерек	Тап.63, бет 33	
	Атлыкъланы гелишлере гёре тюрленивю		Дарай, дёгерчик, дежурный, денгиз, дёртаякълды, доктор	Тап. 71, бет 36-37	
	Оьзбашына иш. Тил оьсдюрюв. Суратгъа гёре сочинение язмакъ.		Доламанмакъ, домна, дорба, дувланмакъ, дюнья	Тап. 75, бет 38	
8	Сыпатлыкъ	1	Екмек, елкен, енгил, етим, етмиш, етти	Тап. 79, бет 40	25.12
	Маьналарына гёре сыпатлыкъланы бёлюклер		Ёге, ёммакъ, ёнко, ёрав, ёрме, ёрукъ	Тап.85, бет43	
	Сыпатлыкъланы этилиши		Жабар, жавгъар, жагъа, жагъил, жайран, жиелек, жижек	Тап.88, бет 44	
	Сыпатлыкъланы этилиши		Завод, залим, занг, зарал, зенг, зор	Тап.95, бет 46	
	Сыпатлыкъланы этилиши		Изложение, исси, итбурун, идти, ишара, иштагылы	Тап.99, бет 48	
	Сыпатлыкъланы жумлада къуллутъу		Йибек, йимик, йылкыы, йымьрткъа, йымьшакъ,	Тап.106, бет50	
	Сыпатлыкъланы жумлада къуллутъу		Йьртгъыч, йьртгъкъ, йьртгъллай, йьрчы, йьрыкъ	Тап.113, бет53	29.01
9	Санавлукъ	1			
	Санавлукъну беклешидирив.		Кавлу, кампет, келпете, кёсе, кикимав, кипнемек	Тап.121, бет 55	

	Орунчаны гыакында англав.		Клюшка, кокан, комбайн, компот, компьютер, концерт, космонавт, космос	Тап. 126, бет 57	
	Орунчаланы беклешдирип.		Кыбагай, кывашламакъ, кыайрулу, кыайыкъ, кыакъа, кыамучу	Тап. 142, бет 61	
10	Терев диктант Хаталаны уьстюнде иш. Печилген материалны такрарлап.	1			12.02

3 четверть

11	Оьзбашына иш. Орунчаланы тюз язлышы. Орунчаланы тюз язлышы. Сезлюк диктант.	1	Кыанна, кыашлан, кыапуста, Кыаравулчу, кыарай, кыарырмакъ Кыарып, кыатты, кыаттыгон, кыатыкъ, кыая, кыолчукъ, кыольязып Кыомуруста, кыонгузакъ, кыоргыашын, кыочнакъ, кыубагайик Кыуванмакъ, кыудратлы, Кыумукътюз, кыушлукъ, кыызыпш, кыыйшыкъ Кыыйыкъ, кыыйын, кыылыкъ, кыынгыр, кыыргый, кыыркыаякъ Кюлай, кюлей, кюр, кюреге, кюрт, кюстонмек Лакыр, лансылдай, лезет, мавулламкъ, Магычкаала, магыром Мазалыг, майдан, маймакъ, маймун, майчыракъ, мактап Макъар, масъала, маьдан,	Тап. 151, бет 64 Тап. 153 Тап. 163, бет 68 Тап. 188, бет 79	26.02
12	Ишликни гыакында англап.	1	Кыыйыкъ, кыыйын, кыылыкъ, кыынгыр, кыыргый, кыыркыаякъ	Тап. 158, бет 66	11.03
	Ишликни беклисиз кыалиби.		Кюлай, кюлей, кюр, кюреге, кюрт, кюстонмек	Тап. 171, бет 70	
	Ишликни барлыкъ ва ёкълукъ кыалиплери.		Лакыр, лансылдай, лезет, мавулламкъ, Магычкаала, магыром	Тап. 175, бет 72	
	Ишликни беклере ва санавлагъа гёре тюрлениво		Мазалыг, майдан, маймакъ, маймун, майчыракъ, мактап	Тап. 178, бет 74	
	Ишликни беклере ва санавлагъа гёре		Макъар, масъала, маьдан,	Тап. 185, бет 76	

	торленивю			мекенли, Москва, мюкюр		
	Ишликни бетлере ва санавлагъа гёре торленивю			Мююз, мююш, накъыра, накъыш, налбеки, налчы, намарт	Тап. 190, бет 80	
	Ишликни бетлере ва санавлагъа гёре торленивю			Намус, начар, нюрлю, обур, одаман, онгмакъ, ор, оразлы, отбаш	Тап. 196, бет 81	
	Ишликни жумлагда кьуллутъу.			Оьгюз, оьгюзвемеш, оьзек, оькюрмек, оьлен, оьмюр, оьпке, оьрдек, оьрген	Тап. 203, бет 86	
	Тил оьслюрюв .Изложение			Оьсюмлук, оьтесиз, оюв, оюнчакъ, пайда, пайпелек, палхус	Тап.206, бет 86	
13	Гьаллыкъны гьакъьнда англав.	1		Парал, парник, пьаж, помидор(памидор), пуруж, пушав, пышъьрмакъ	Тап. 208, бет 88	01.04
	Гьаллыкъны беклешдирив.			Рагъат, рагъмулу, разведчик, разлик, ракета, ракетка	Тап. 215, бет 90	
	Оьзбашына иш. Сурагъта гёре хабар кьурув.			Сабий, сабур, савустъан, сакъат, самьрсакъ, санитарка, сегиз, сёкмек	Бет 92	
14	Жумла. Простой ва кьошма жумла.	1		Сибиртки, сирив, совхоз, солгум, сойралмакъ, сокъмакъ	Тап. 222, бет 94	15.04
	Жумланы баш уьюрлери.			Сонгугюн, сонгъу иш, сынав, сырты, сюзок	Тап. 227, бет 96	
	Генлешген ва генлешмеген жумлалар.			Табиат, тава, тавакал, таза, таза, такъьырлы, талчыкъ, тамакъ, тангалда	Тап. 239, бет 100	
	Тергев диктант					
	Хаталаны уьстюнде иш. Гечилген материалны такрарлав.					

4 четверть

15	Жумланы экинчи даражалы уьюрлерию.	1	Тарбия, тахшагъар, тапгъын,	Тап. 244, бет 103	29.04
----	------------------------------------	---	-----------------------------	-------------------	-------

	Толумдукь.		тегенек, тезек, теклик, тенгли, тешек, тирменташ			
	Жумланы экинчи даражалы уьюрлерино. Белгилевюч.		Тоьнанакь, токъсан, тонкь-тонкь, топуракь, торгьай, турнама, тырнавуч, тонголюк	Тап. 252, бет 106		
	Жумланы экинчи даражалы уьюрлерино. Гьал.		Улангьаш, улумакь, ургьа, урчукь, учитель (учителни)	Тап. 273, бет 110		
	Тил Оьсдюрюв. Сочинение.		Уьлешмек, уьлке, уьлюк, уьлюш, уьстден, уьстюнюк, уьтюрлю			
16	Жумланы бир жынылы уьюрлери.	1	Уьфюрюк, уьагьлю, уагчан, фартук, ферма, футбол	Тап. 285, бет 114	13.05	
	Жумланы бир жынылы уьюрлери.		Хаба (кружка), халкьара, ханц, хапарсыз, харланмакь, хаси, хат	Тап. 289, бет 117		
	Жумланы бир жынылы уьюрлери.		Хатирсиз, хашьмакь, холодилыник, хорланмакь, хургуя, хытан, хьыр	Тап. 330, бет 120		
	Бир жынылы уьюрлени арасында айырым.		Чачал, чачыв, чебер, чеюкоч, чилге, чига, чолакь, чоргьа, чоюн	Тап.307, бет 122		
17	Бизин тилибиз ва сейлев тил.	1	Чубар, чубукь, чыдамакь, чыр, чыракь, шамала, шаршар, шипа, шибру	Тап.321, бет 128	27.05	
	Текст.		Эдеп, экмек, эл, элек, эмен, эмчи, энглер, эргелги	Тап. 324, бет 130		
	Йьлны боюнда гечилген материалны такрарлав.		Юваш, ювукь, ювуртван, юген, югюрюк, юзюк, юкькьа, юлдюз, юрек	Тап. 340, бет 136		
	Йьлны боюнда гечилген материалны такрарлав.		Юбаты, юбалакь, юбуштван, явгу, ярыш, ястыкь, яхшылыкь, яшмын, яшылдча	Тап. 348, бет 139		
	Тергев диктант.					